

EMMAUS FÉLÉ

EVANG. THEOLOGUSOK
FOLYÓIRATA.

II. évf. 4. szám.

1930. április hó.

Ára: 1 pengő.

EMMAUS FELÉ...

EVANGÉLIKUS THEOLOGUSOK FOLYÓIRATA

Megjelenik havonta egyszer, július és augusztus kivételével.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

EGÉSZ ÉVRE P 5.—, FÉL ÉVRE P 2.50
EGYES SZÁM ÁRA 60 f.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
SOPRON, EV. THEOLOGUS OTTHON.

Kéziratokat a szerkesztőség címére kérünk.
(Kéziratokat nem adunk vissza.)

TARTALOM:

TÚRÓCZY ZOLTÁN: A néma vádló	97—102
DOKTOR LUTHER MÁRTON NAGY KÁTÉJA (III)	103—130
KLIMENT GYULA: Anyám (vers)	130
SZYL: Egy káplán naplójából	131—135
DEDINSZKY GYULA: A „lappok vallása“ (II)	136—139
THEOLOGUS ÉLET	140
KRÓNIKA	141
KÖNYV, FOLYÓIRAT	142—144

SZERKESZTIK:

FARKAS ZOLTÁN, JAKUS IMRE, KEKEN ANDRÁS, KÓTSCH LAJOS

E M M A U S F E L É . . .

A NÉMA VÁDLÓ.

*És nem felele néki egyetlen egy szóra sem, úgy,
hogy a helytartó igen elcsodálkozik. (Máté 27 : 14.)*

JÉZUS szenvedésének egy csodálatos részletét szeretném élénk állítani. Nem én állítom róla, hogy csodálatos, maga az Írás mondja: „... a helytartó igen elcsodálkozik.”

Csodálkozni olyasmin szokott az ember, *amit még sohasem látott*. Mi lehet az, amit Pilátus még sohasem látott? Hiszen társadalmi állásánál fogva ugyancsak sokat láthatott. Bizonyosan látott már csodálatos természeti szépségeket, hősipkás hegyeket, gyönyörű oázisokat, csörgedező patakokat, rengeteg erdőt, csalítokat. Láthatta a művészet leggyönyörűbb alkotásait. Járhatótt Róma hatalmas palotáiban, a végtelen oszlopsorok közt. A saját palotája is be volt rendezve mindazzal, amit csak szemé-
szája megkívánt.

Es sokat láthatott emberekből és emberekből. Felejthetetlen élménye volt életének bizonyára, amikor szemtől-szemben állott a világ urával, Augusztusz-szal, aki átnyújtotta neki kinevezése okmányát. Láta annak lenyűgöző, félelmetes tekintélyét, amely úgy áradt róla, mint annak a világnak az istenéről. Látott azután embereket, akik odakerültek bírói széke elé. Voltak előtte rajongók, irrendentától fűtött emberek, szemenszedett gonosztevők, a világ alja és söpredéke.

Mi lehet hát akkor, amiről ez az ember azt állapítja meg, hogy „csodálatos, én ilyet még nem láttam”?

Csodálkozni olyasmin szokott az ember, *amit nem tud megérteni*. Amikor valami titokkal áll szemben, akkor kénytelen elcsodálkozni.

Mi lehet az, ami ezt a Pilátust, — aki ott nőtt fel a római kultúra emlőin, aki olyan lenézéssel tudott beszélni arról, mit tudhatja ez a názáreti ácsmester fia azt, hogy mi az igazság — arra kényszeríti, hogy elcsodálkozzék? Mi lehet az, amire azt kénytelen megállapítani: csodálatos, én ezt nem értem?

Még egy körülmény van, ami csodálatossá teszi a Pilátus csodálkozását. Csodálkozni nem minden ember tud. Csak az tud és csak addig, aki s amíg meg tudja őrizni a gyermekies, csodálkozó lelkületét. A gyermek tud legjobban csodálkozni. Amikor az ember leveti gyermekies lelkületét, elhullatja lelkének hímportát, egyre kisebb az a kör, amelyben kénytelen csodálkozással megállani. Vannak, akik már egyáltalán nem tudnak csodálkozni, akik már mindent láttak. Az ilyeneket semmi sem érdekli annyira, hogy valami lelki izgalmat váltson ki belőlük. Pilátus is ilyen volt. Cinikus ember, aki mikor Jézus bizonyosságot tesz előtte az igazságról, gúnyos mosollyal, vállveregető tekintettel felel: „Micsoda az igazság?” Mi lehet az, ami ezt a Pilátust csodálkozásra kényszeríti?

De nem csak azt olvassuk, hogy csodálkozott, hanem *elcsodálkozott*. Sőt a leiró még jobban fokozza a csodálkozását: *igen elcsodálkozott*. Egész addig a fokig, amelyet már így fejezünk ki: *megdöbben*. Amikor eláll az embernek a szemé-szája a csodálkozástól, az a megdöbbenés.

Mi az, ami ezt a világot járt, tudomány emlőin felnövekedett, cinikus helytartót arra kényszeríti, hogy megdöbbenve álljon meg előtte?

Azon nem döbben meg, az egész természetes előtte, hogy Izrael nem tud bele-nyugodni önállóságának elvesztésébe s hogy nemzeti király után sóvárog. Azon sem ütődik meg, hogy *maguk a zsidók* viszik elébe azt az embert, aki közöttük király akart lenni. Az sem lepi meg, hogy a csöcselék olyan fékevesztetten orditozik odakint. Olyan is látott már, hogy *ártatlan* embert akarnak minden áron eltenni a láb alól, mert valakinek az útjában áll. Mindez nem döbben meg, hanem megdöbben *Jézus némasága*.

Megdöbben, a Jézus némaságában jelentkező türelem, erő. Hiszen látott ő már embereket, akik úgy állottak előtte felemelt fejjel, dacosan, mintha ők lennének a vádolók és Pilátus a vádlott. Látott ő már foglyokat összeszorított ajakkal, konokul hallgatni. De amikor odakötötték őket az oszlophoz, letépték róluk a ruhát és a hátukon végig suhintott a szeges korbács, hogy a nyomában patakokban ömlött le a vér, akkor megnyitak az összeszorított ajkak és jajveszékelték, mint egy kisgyerek, leestek a dacos fejek, megrogytak a büszke térdek és a gögös férfiakból rimánkodó asszonynépség lett.

És most lát egy embert, akit mikor megkorbácsolnak, azt se mondja: jaj. Aki nem szól egy árva szót sem, amikor a bőrén végig szánt a szöges korbács. Körülötte minden csupa vér. Az oszlop vörös a ráfreccsent vértől, a pribék arca, ruhája csupa vér, a korbács szöges végéről cafatokban lóg a hús — és ez az ember egy árva szót nem szól!

Pilátus megdöbben, mikor látja Jézus *némaságát*.

Benéz az őrszobára, amikor beelölik a trónussá magasztosított karosszékbe. Látja, hogy éktelen sebektől égő vállaira rádobják a durva katonaköpenyt. Látja, amint ormóltan tövisből fonnak koronát és jól rápasszítják fehér homlokára, hogy a nyomában kövér vércsöppek serkednek, mint drága korallgyöngyei a koronának. Látja, amint kezébe nyomják a nádpálcát gúnyos röhejjel, majd kikapják a kezéből és az arcába verdesik, amint köpdösik, rugdalják — és ez az ember egy árva szót sem szól!

Mi ez az ember? Miért nem kapja fel a „kormánypálcát“, miért nem ver végig a katonákon, akik gúnyt üznek fájaldalmából? Nem, ez az ember egy árva szót sem szól.

Odaállítja az erkélyre, megmutatja a népnek meggyötörve, megkínózva: „Nézzétek, itt van ez az ember, szánjátok meg! Szabadon bocsássam őt?“ Nem, a tömeg fenyegetőzve ordítja: Feszítsd meg őt!

És Pilátus tudja, hogy Jézus mit tett azokkal az emberekkel. Tudja, hogy minden testi gyötördésén túl milyen kínja ez a mérhetetlen csalódás az emberekben. Hogy nincsen senki, aki melléje álljon. Hát miért nincsen? Hiszen voltak követői a főpapi tanácsban is! Hova lettek most? Mind elhagyták. Azon az éjszakán, amikor bekopogott az ajtójukon a főpap szolgája: „Gyertek gyorsan, sürgős tanácsülés lesz, elfogták a lázadó názáreti Jézust!“ — Nikodemusz, meg Arimáthiai József biztosan a fejükre húzták a takarót és fálnak fordultak, hogy ők ne lássanak, ne halljanak semmit, ők ne legyenek felelősek semmiért. Vagy ha a szolga kirángatta őket az ágyból, elcipelte a tanácsba, leültek hátul és elbújtak egy széles vállú farizeus mögé, hogy ne kelljen a szemébe nézni annak, akinek köszönhetik a lelkük boldogságát s akire itt már előre kimondták a halálos ítéletet. Miért, hogy Jézus nem kérte őket számon? Hogy nem emelkedett fel királyi méltóságának egész tekintélyével, hogy nem mondta azt: Te Nikodemusz, te Arimathiai József, hát miért bújsz el, miért nem szólsz? Vagy te is azt monddod, hogy én méltó vagyok a halálra?

Pilátus nem érti, nem érti. — Hiszen ott a tömegben is voltak olyanok bizonyosan, akiknek megnyitotta a szemeit, hogy lássanak, megnyitotta a füleit, hogy halljanak, elvette a mankójukat, hogy járjanak, akiket megtisztított a belpoklosságtól, hogy visszatérhessenek a családi hajlékba, akiket visszaadott a tiszta életnek! És mindegyik hallgat. Nincs egy ember, aki szót merne emelni mellette!

Pilátus még segíteni is akar. Felkínálja nekik a husvéti szabadon bocsátást. Honnan gondolta volna, hogy amikor azt kérdi: Kit bocsássak szabadon? — akkor Barabbást kívánják! Pilátus egész büszkeséget érez erre a zseniális mentő ötletre, hogy így ketté vágja ezt a bonyolult kérdést. És csak **egy** ember lett volna, aki Jézus nevét kiáltja, Pilátus úgy csapott volna le rája, mint a saskeselyű a zsákmányára. Rögön kiadta volna a parancsot: „Vigyétek őt! Szabad. Barabbást meg feszítsétek meg!” — És nem volt senki, senki, aki ezt merte volna mondani!

Óh mily csodálatos, hogy az Úr némán tudta elhordozni ezt az iszonyú csalódást! Ott állott némán, véres orcával és hallgatott. Hogy nem kiáltott rájuk: Ti, akik úgy szökdeltek utánam a templomban örömujjongva, mért nem fogjátok most az eldobott mankótokat, mért nem veritek szét ezt a csöcseléket? ... Mily csodálatos az Úr Jézus hallgatása! Mily csodás némasággal tudott szenvedni!

Pilátust megdöbbeníti a Jézus némaságában jelentkező önfeláldozás, az, hogy Jézus *nem védi magát*. Amikor számon kéri tőle a dolgait: nem szól semmit. Faggathatják, szemrehányást tehetnek neki, mondhatják: ha nem felelsz, halálra ítélek, hatalmam van reá. Csak mosolyog a helytartó önteltségén: Semmi hatalmad sem lenne, ha felülről nem adatott volna! Nem retten meg a halálos ítélettől. Más ember is tud fölényes lenni, nem felelni, de ha megtudja, hogy halálra akarják ítélni, elsáppad és kézzel-lábbal tiltakozik egyszerre. Kapkod fűhöz-fához, védi magát a végsőkig. És itt van egy ember, akinek olyan világos az ügye, mint a nap és nem szól egy árva szót se. Akit az első szóra fel kellene menteni, s aki nem ejti ki a száján azt az egy szót. Akinek nemcsak az ügye olyan, hogy könnyen megvédhetné, hanem a *képessége* is megvan a védekezésre. Hiszen aki oly egyszerű dolgokból oly csodálatos igazságokat tudott kihozni, micsoda gyerekjáték lett volna annak lerontani a vádak kártyavárait, összezúzni a hamis tanúságokat és kimutatni fényesen a maga igazságát! De Jézus nem szól egy szót se. Jézus meg akar halni. Ilyen embert Pilátus még nem látott. Harminchárom éves fiatal ember! Előtte az élet minden lehetősége, dús szépsége, gazdagsága — és ez az ember meg akar halni! Kénytelen volt elcsodálkozni: Én ilyet még nem láttam!

Megdöbbeníti Pilátust az a *méltóság* is, amely Jézus némaságában jelentkezik. A szenvedés csúnyán le tudja leplezni az embert. Kegyetlenül levetkőzteti azokat az életformákat, amelyeket az ember magára vett s amelyekbe úgy beleélte magát, hogy már nem is formának, de tartalomnak érezte. Sokan veszik magukra az Istenben bízás keresztyéni bátorságát s amikor eljön a szenvedés, kénytelenek belátni: nem én vagyok az a bátor ember, mert én, ime, egészen más, gyáva, nyomorult vagyok. Mennyi szólamot, mennyi kegyeskedést, mennyi igazinak hitt álarcot lepleznek le a szenvedés pillanatai! — Jézushoz is eljött ez a nagy leleplező pillanat. A gyalázók gyalázásai hullottak reá: Nos, aki azt tanítottad: szeresd ellenségeidet, most mutasd meg, tudod-e szeretni őket? Aki azt tanítottad: tartsd oda a másik orcádat is, ha az egyiken arculütnek, most itt az alkalom, lássuk, megteszed-e? Aki engedelmességre tanítottad tanítványaidat minden hatalmasság iránt, hadd lássuk, tudsz-e engedni, amikor a te nyakad körül szorul a hurok? — De Jézust teljes mértékben igazolja viselkedése. Tanításait most sem cáfolja meg. Ahogy eddig viselkedett, az nem álarc volt, hanem életének a legbensőbb lényege. Nyugodt marad mindvégig. Körülötte minden viharzik, mindenki nyugtalan. Pilátus a kezét tördeli, a katonák tétován állnak, a tömeg üvölt, kavargó. Egyetlen egy nyugodt pont van: Jézus. Úgy áll ott, mint a köszirt a viharban. Neki-rontanak, felcsapnak rája, korbácsolják a hullámok, de visszahullanak róla ezer darabra törve. Csodálatos ember! Körülötte mindenki sír, üvölt, jajveszékél, csak épen akinek a legtöbb oka lenne a panasza, nem nyitja ki a száját, állja a harcot némán. Pilátus ilyet még nem látott. Látta azt, hogy nagyhangú emberek miként lesznek jajveszékélő gyávák előtte, de hogy egy ilyen törekeny ember hőssé magasztosuljon a halálos szen-

vedés keserű pillanataiban, azt még nem. Kénytelen megállani előtte megdöbbenve: Én ilyet még nem láttam!

Hátha még azt látta volna Pilátus, amit nem láthatott, de amit nekünk már látni kell. Ha tudta volna, hogy milyen *biblikus* Jézusnak egész szenvedése. Az evangelisták már látták ezt, amikor minden jelentős mozzanat után odatették: „Mindez pedig azért történt, hogy beteljesedjék az Írás.” Jézus egész szenvedését előre megjövendölte az Ótestamentom. És nem először volt meg a szenvedés és azután keresték hozzá igazolásul az ószövetségi helyeket, hanem először volt meg a jövendölés és azután a szenvedés. Maga Jézus világítja meg ezt előttünk az emmausi tanítványokkal való beszélgetésében: (Lukács 24: 25–26) „Avagy nem ezeket *kellett-e* szenvedni a Krisztusnak és úgy menni be az ő dicsőségébe? És elkezdvén Mózesről és minden prófétáktól fogva, magyarázza vala nékik minden írásokban, amik öfelőle megíratnak.” Jézus úgy tekintette az ószövetségi jövendöléseket, mint egész magatartásának a meghatározóit. Amikor ott állott iszonyú külső és belső szenvedésektől gyötörve, amikor joga lett volna nem panaszkodni, hanem jajveszékelní, mert a szenvedőtől még soha senki el nem vitatta a jajgatás jogát, ami miatt senki pálcát nem mert volna törni felette — akkor nem szól egy árva szót sem. Mert a pergamenten volt egy írás, volt egy sor, amely azt mondta, hogy olyan lesz az Isten fia, mint a bárány, amely megnémul az öt nyírók előtt és száját meg nem nyitja, amikor mézsárszékre vitetik. (Esaías 53: 7.) Amikor az emberekben való csalódás végigsajgott a lelken, amikor minden igazságérzete felzúdult és szeretett volna igazságot keresni magának, akkor néma báránnyá lett, mert ez volt az Atya akarata.

Hátha még tudta volna Pilátus azt, amit nekünk még ezen kívül is tudnunk kell, hogy Jézus ajakán ez a hallgatás hatalmas *ítélet* volt Pilátusra és azokra nézve, akikkel szemben hallgatott. Három olyan személy szerepel Jézus szenvedéstörténetében, akikkel szemben Jézus néma maradt: Kajafás, Pilátus és Heródes. S tudjuk, hogy Őbenne nincs változás, vagy változásnak árnyéka. Ma is hallgat, hallgatásra kényszeríti magát mindazokkal szemben, akik ezeknek lelki utódai.

De hát miért hallgat Jézus? Miért nem használja fel az alkalmat, miért nem rázza meg az emberek lelkét?

Akkor érezzük csak igazán ennek a hallgatásnak a megdöbbentő komolyságát, ha tudjuk azt, hogy micsoda szenvedélyes kedvelője volt Jézus a beszédnek. Nem volt még ember, aki úgy szeretett volna beszélni, mint ő. Ha valamit meglátott, abban már beszéd tárgyát talált. Tanítványai között, az emberek között, ülve, állva, evés közben, éjjel-nappal szüntelen, örökös prédikáció az élete. Nem válogatja meg a gyülekezetet, ahol beszél, nem válogatja az embereket sem, akiknek beszél. Egy kút mellett egy bűnös asszonynak, Zakeus házában egy-két embernek mondja el leggyönyörűbb ígét, leghatalmasabb kijelentéseit. Nem fárad bele, amikor három napon keresztül egyfolytában kell hirdetnie az Isten ígétét. Ő a boldogan tékozló magvető, aki szórja az Igét szent könnyelműséggel. Nem baj, ha kiesik az útszélre. Fáj neki, de nem sajnálja, ha a madarak el is kapkodják, ha a tövis és a gaz el is nyomja, ha a hőség el is hervasztja. Szórja a magot, mert ez az élete boldogsága.

És most micsoda lehet az, ami Jézusnak ezt az örökké beszélő ajkát összeszorítja ami ilyen némaságra kényszeríti? Holott tudja, hogy ha soha nem is, de életének ebben a percében az emberek úgy fülelnek minden szavára, minden mondatára, hogy abból egy betű el nem veszik, hanem megsokszorozódva zeng át időknél hatalmas távolságain. És Jézus mégis hallgat. Hallgat és ezzel azt mondja: „Hiába beszélek, mert úgy sem hisztek.” S megállapítja ezzel, hogy vannak körülmények, amikor Jézus nem méltatja az embert arra, hogy szóljon hozzá. Azt mondod, hogy ez nem lehet, hogy ez kegyetlenség? Ilyet ő nem tehet? Nem is tesz. A dolog története az, hogy én nem méltatom az Urat arra, hogy meghallgassam s ezért nem méltat Ő engem arra, hogy szóljon.

Nem beszél Kajafásnak mert *elfogult* ember. Előítéleteinek kínai faláról úgyis visszapatanna az igazság minden nyíla. Akiknek a lelkében már oly kiépített gondolatvilág áll, hogy arról lepattog minden bizonyágtétel, azokra nem pazarolja Jézus az ígét.

Nem beszél Pilátusnak, a *gyávának*. Nem beszél az olyan nyomorultnak, akinek a lelke mélyén világosan és tisztán szól egy hang: nem ítéltetted el ezt az embert. Akihez jobbról-balról jönnek az intések: „Ne avatkozz amaz igaz ember dolgába!” Aki maga is *szeretné* megmenteni Jézust, de gyáva ahhoz és hitvány, hogy határozottan cselekedjék. A gyáváknak, kétfelé sántikálóknak, alkudozóknak nem beszél Jézus. Neki nem kell az olyan ember, aki az ekeszarvára veti a kezét és hátratekint. Aki le nem számol azzal, hogy a rókáknak vagyon barlangjok, az égi madaraknak fészkek, de az ember fiának nincs hová lehajtani a fejét. Az Isten országa nem lehet a gyáváké, hanem ez az ítélet vár rájuk: Vegyétek el tőle azt is, amije van! Rettenetes ítélet sujtja a gyávákat. Olvassuk csak el János Jelenéseinek könyvében, hogy a kénköves tóban, az utolsó ítéletnél nem a paráznák, nem a tolvajok, nem a rablók, hanem a gyávák a listavezetők.

Nem szól Heródesnek, mert *könnyelműen* vette Isten ígését. Hányszor szolt már hozzá Keresztelő János által, a lelkiismeret furdalása által, a munkásságáról szóló hírek által! S nem lehet mondani, hogy Heródesre nem volt hatással mindez. Most is örömmel fogadja, mindenféle kérdésekkel ostromolja Jézust, de Jézus egy árva szóval sem felel neki. Heródes nem vette halálos komolyan az ígét, hamarosan túltette magát minden gerjedelmén, melyet Isten üzeneteire szívében a Szentlélek felkeltett. Jézus ma sem felel azoknak, akik könnyen veszik Isten ígését.

Elöttem áll a néma vádlott és úgy érzem, hogy néma vádló lett belőle.

Megdöbbenéssel gondolok arra, hogy milyen hősies, erős türelemmel tudott Jézus tűrni és én milyen panaszkozó ember vagyok, milyen önfeláldozással mondott le a saját igazsága érvényesítéséről és bennem hogyan ágaskodik azonnal az önérzet, ha nem érvényesül az igazság, az „én igazságom” . . . Megdöbbenéssel gondolok arra a méltóságra, amellyel szenvedései között igazolta boldogabb időkben tett kijelentéseinek és világnézetének őszinteségét s megremege a szívem, ha arra gondolok, hogy ha réám jönnének el a keserű megpróbáltatások napjai, mi maradna meg a szenvedések tüzeiben és mi bizonyulna igaznak minden prédikációból! Megdöbbenéssel nézek a Jézus bibli-kusságára s szégyenkezve gondolok arra, mennyiszor válogatok én az Isten ígésében a kellemes és kellemetlen igazságok között s milyen sokszor nincs bibliaolvasásomnak olyan személyi következménye, mint a Jézusénak. De a legnagyobb megdöbbenéssel arra az ítéletre gondolok, amit a Jézus némasága jelent a számomra. Arra, hogy nem áll mindig rendelkezésemre Isten ígéje, hogy megvan a lehetősége annak, hogy elvétetik tőlem az a drága ajak, amelynél drágább nincs a világon, amelyért most mindent oda tudnék adni, de amelyet semmiért sem tudnék odaadni.

Jézusnak az emberrel szemben való elnémulását az ember megkeményítésének nevezi az Írás. Sok ember számára volt már botránkozás tárgya az Írásnak ezen ki-jelentése. Egyszer egy leány azt kérdezte tőlem, hogyan lehet összeegyeztetni Isten bölcsességével, jóságával, igazságával és kegyelmével a Fáraó megkeményítését? Hány ember ment tönkre, mennyi nemzeti érték pusztult el s mennyi nyomorúság történt e miatt! Azt feleltem reá, hogy nem szabad elfelejteni a megkeményítés ítéleti jelle-gét. Nem szeszély, hanem ítélet a megkeményítés. Egyiptom azon nemzedékének lejárt a kegyelmi ideje. Izrael népének közöttük való tartózkodása kegyelem volt Egyiptom számára. Ott élt közöttük egy nép, mely ismerte az igaz Istent és úgy ragaszkodott hozzá, hogy inkább elment köveket hordani, inkább engedte fiait a Nilusba dobni, de Istenét nem engedte elvenni. Egyiptom népe nem ismerte fel a meglátogatása idejét Kemény szívvel elzárkózott Isten hívása elől. Nem Isten keményítette meg tehát a Fáraó

és Egyiptom népe szívét, hanem csak megállapította s kimondotta a megkeményedés meglétét. Ha tehát egyáltalában lehet ebben az esetben kegyetlenségről beszélni, nem Isten volt kegyetlen Egyiptommal szemben, hanem Egyiptom volt kegyetlen Istennel szemben. A történet maga is azt mutatja, hogy a megkeményedés nem azt jelenti, hogy Isten vonult vissza Egyiptom elől, hanem azt, hogy Egyiptom zárkózott el Isten elől. Isten ezután is szól, cselekszik, de ők hallván nem hallanak, látván nem látnak.

Ne felejtse el, hogy neked sem fog mindig rendelkezésedre állani Jézus.

Gondolj arra, hogy ha a kegyelmi-idődet eljátszod, akkor hallgathatod Isten ígését és nem fogsz belőle hallani semmit, láthatod Istennek nagyságos dolgait, amelyekkel mentő szeretettel körülveszi a világot s nem fogsz látni belőle semmit. Nem fogsz látni abból semmit, amit a vakok is látnak. Megnémult számodra Jézus, mert *nem becsülte meg* az Isten ígését.

Egyszer majd jaj lesz azoknak az embereknek, akik lezárták Jézus beszélni akaró ajkát. Egyszer majd úgy fognak könyörögni: „Úr Jézus, nyisd meg az ajkad, csak egy szót mondj nekünk: *Kegyelem!*” És Ő végignéz rajtuk azzal a csodálatos méltósággal, amellyel megállott Pilátus előtt, nem szól semmit, odafordul a szolgálóhoz: *Dobjátok ki a külső sötétségre, nem ismerem őt!*

Könyörödj Jézusnak, hogy beszéljen hozzád! Le ne zárd az ajkát, mert aki Jézus ajkát lezárja, a saját kárhozatát pecsételi meg!

TURÓCZY ZOLTÁN.

MELANCHTHON A HITRŐL.

A hit olyan szolgálat, amely elfogadja az Isten által nyújtott jótéteményeket. Isten azt akarja tehát, hogy úgy tiszteljük a hit által, hogy Tőle magától elfogadjuk, amit ígér és nyújt.

A hit, amely megigazít, azonos Krisztus igaz ismeretével.

Ámde mi Krisztus igaz ismerete? Nem egyéb, mint megismerése jótéteményeinek, ígéreteinek, amelyeket elhintett a világban az evangéliom által. Ezen jótéteményeket megismerni tulajdonképpen annyi, mint hinni Krisztusban, hinni azt, hogy amit Isten Krisztusért megígért, azt valóban meg is adja.

Az a hit, amely a Krisztus vére által megszabadít minden tehetől, mivel „boldog az, akinek hamissága megbocsáttatott, bűne elfedeztetett”. (Zsolt. 31: 1.)

Könnyű megmondani, mit jelent a hit, csak meg kell néznünk az apostoli hitvallást, amelyben teljes határozottsággal ott áll a felelet: „a bűnök bocsánatát.”

Az a hit, amelyről mi szólunk, már a bűnbánatban létezik, ami azt jelenti, hogy megfogamzik a lelkiismeret rettegéseiben, abban a lelkiismeretben, amely érzi Istennek bűneink ellen való haragját s keresi a bűnbocsánatot, a bűneitől való szabadulást. Ily rettegésekben és megpróbáltatásokban kell a hitnek nőnie és megerősödni.

DOKTOR LUTHER MÁRTON NAGY KÁTÉJA.

(A weimari kiadás alapján és a latin szöveg tekintetbe vételével.)

(III)

Az Isten szerelmére, tanuljuk meg azért már egyszer, hogy az ifjú nemzedék figyelmen kívül hagyván minden más dolgot, lásson neki első sorban e parancsolatnak. Ha Istent igazi «jó cselekedettel» akarják szolgálni, teljesítsék azt, ami kedves az atya és anya, illetve azok előtt, akiknek, mint az ő helyetteseiknek, alá vannak rendelve. Amelyik gyermek ugyanis tudja ezt és megteszi, annak először is az a nagy vigasztalás tölti be a szívét, hogy jó kedvvel és dicsekedve mondhatja (büszkén mindazokkal szemben, kik a saját maguk választotta cselekedeteikkel sűrögnek-forognak): «Íme, azt egész bizonyosan tudom, hogy ez a cselekedet nagyon kedves az égben s az én Istenemnél.» Csak hozakodjanak elő mások a maguk rakásra való nagyszabású, keserves és nehéz cselekedeteikkel, csak kérkedjenek, majd meglátjuk, hogy föl tudnak-e mutatni csak egyet is, amelyik nagyobb és nemesebb lenne, mint az atya és anya iránti engedelmesség. Hiszen ezt az engedelmességet Isten közvetlen közelébe helyezte az Ő fenséges személye iránti engedelmességnek és ilyen értelemben parancsolta meg. Még pedig olyan formán, hogy ha Isten ígéje és akarata már érvényesült és végbe ment, semmi más ne legyen fontosabb, mint a szülők szava és akarata. Úgy azonban, hogy a szülők iránti engedelmesség megmaradjon az Isten iránti engedelmesség jegyében s ne vétsen az előbbi parancsolatok ellen se.

Epen azért szívből örülhetsz és hálát adhatsz Istennek, hogy téged kiválasztott és érdemesített arra, hogy ilyen drága és kedves cselekedetekkel szolgálhass Neki. Nagyra tartsd és nagyra becsüld, még ha mindjárt a leghitványabb és legmegvetni valóbb dolognak tekintik is azt. Hiszen nem mi kölcsönözzük azoknak a cselekedeteknek ezt a nagy méltóságot, hanem onnét nyerik, hogy olyan felette nagy kincs és szentség foglalja magában, mint az Isten ígéje és parancsolata, azzal jár ez együtt. Óh mily drágán kellene

megvásárolni valamennyi karthauzi barátunk, szerzetesnek és apácának, ha életük folyamán csak egyetlenegy, az Ő parancsolából fakadó cselekedetet vihetnének az Úr színe elé és mondhatnák előtte ezt vidám szívvvel: «Most tudom, hogy kedves Te előtted ez a cselekedet.» Mi lesz szegény nyomorultakkal, amikor az Isten és az egész világ szeme láttára pirulva és megszegyenülve állanak majd egy ifjú gyermek előtt, ki e parancsolat szerint élt, és be kell ismerniök, hogy egész életükkel nem voltak rá érdemek, hogy ennek csak egy korty italt is adjanak?... De méltán esik meg ez velük az ördögi fonák üzelmeik folytán; mert Isten parancsolatát lábbal tiporják, úgy, hogy saját maguk kigondolta cselekedetekkel kell kinozniuk magukat — hiába, s egykor pedig ezenfelül még gúny és gyalázat lesz majd a jutalmuk!

Nem kellene-e hevesebben dobogni a szívnek s az örömtől szinte elolvadni, ha munka után láthat és megteheti azt, amit néki parancsolnak, úgyhogy elmondhatja: «Lám, ez jobb, mint a karthauziak minden szenteskedése, mégha halálra bőjtölik is magukat és szünet nélkül térdencsúszva imádkoznak is!» Mert te erre nézve biztos szöveget és isteni rendelkezést találsz, bizonyosságául annak, hogy ezt Isten parancsolta, míg amazokra nézve egy betűt sem parancsolt. Ámde éppen az a világ nyavalyája és szörnyű vaksága, hogy az ilyesmit senki el nem hiszi. Ennyire megrontott bennünket az ördög a hamis szentséggel és az öncselekedeteink káprázatával!

Azért akartam olyan nagyon, — ismét mondom, — hogy ki nyissunk szemet-fület és megszívleljük ezt, nehogy azután mi is eltévelyedjünk ismét az Isten színtiszta igéjétől ördögi lim-lom hazugságokra. Így volna is a rendjén, hogy a szülők annál több örömet, szeretetet, barátságot és egyetértést találjanak házaikban; s így nyerhetnék meg a gyermekek is teljes mértékben a szülők szívét. Viszont ha csökönyösek és amit kellene tenniök, nem teszik előbb, míg a hátukat ki nem pörölják egy füttykössel, akkor magukra haragítják mind Istent, mind a szülőket és csupa nyomorúságot zúdítanak magukra, mivel a lelkiismeretnek ilyen nyereséges kincsétől és örömétől fosztják meg magukat. Azért az a helyzet a világon most is, amint panaszkodik is arról mindenki, hogy mindakét fél: a fiatalja is, az öregje is vad és fékezhetetlen, nincs bennük se félelem, se tisztesség; nem tesznek semmit, csak ha bottal hajtják őket s amint csak lehet, egymás háta mögött viszik végbe dolgaikat és rövidítik meg egymást. Azért is van rajtuk Isten büntetése: mindenféle szennyben és nyomorúságban tengődnek. Látnivaló, hogy így általában a szülők sem tudnak

semmit; egyik bolond neveli a másikat és amint ők éltek, úgy élnek utánuk gyermekeik is.

Ez legyen azért — mondom — az első és a legnagyobb, ami bennünket e parancsolathoz von. Elannyira, hogyha sem atyánk, sem anyánk nem volna, a fentiek érdekében azt kellene kívánnunk: Bár fát és követ állítana elénk Isten, hogy atyánknak és anyánknak nevezhetnénk! Mennyivel inkább kell tehát örvendeznünk azért, ha Ő élő szülőket adott, hogy irántuk tiszteletet és engedelmességet tanusítsunk, mert a magasságbeli Felségnek és minden angyalnak nagyon tetszik ez így s viszont ez bosszantja agyon valamennyi ördögöt. E mellett ez a legfenségesebb cselekedet, amit csak tehetünk az előbbi parancsolatokban foglalt legmagasztosabb istentisztelet után. Úgyhogy alamizsnaosztogatás és a felebarát iránti minden más cselekedet ezzel még korántsem egyenrangú. Isten ugyanis a szülők hivatását magasan az élre emelte, sőt egyenesen maga helyett állította fel a földön. Isten ezen akaratának és jótetszésének elég okot és ösztönzést kell nekünk szolgáltatni arra, hogy önként és jókedvből úgy teljesítsük ezt a parancsolatot, ahogy csak bírjuk.

Hiszen arra még a világ szerint is kötelezve vagyunk, hogy hálások legyünk szüleinknek a jótéteményekért és mindennemű jóért, amit csak kaptunk tőlük. De itt megint az ördög irányítja a világot. A gyermekek úgy elfeledkeznek szüleikről, ahogy mi valamennyien elfeledkezünk Istenről és senki nem gondol arra, hogy Isten miként táplál, ápol, véd bennünket s mennyi jóval látja el testünket, lelkünket. Különösen, ha egyszer akad egy rossz óránk is, hej, de haragszunk, zúgolódunk és türelmetlenkedünk akkor, s be elfelejtünk mindent, ami jót csak kaptunk életünkben. Épen így cselekszünk szüleinkkel is, s még sincs egyetlen egy gyermek, aki ezt elismerné és megfontolás alá venné, ha csak a Szentlélek rá nem segíti.

Isten jól ismeri ezt a rossz szokását a világnak. Azért emlékeztet és hajt bennünket parancsolatokkal, hogy mindenki ráeszméljen, mit tettek érte szülei; így kiki rájön majd, hogy testét és életét tőlük kapta meg, hogy ők táplálták és nevelték, mert hisz különben saját szennyébe fúlt volna százszor is. Igazuk volt a régi bölcseknek, midőn azt mondták: «Deo, parentibus et magistris non potest satis gratiae rependi», vagyis: Isten, szüleink és tanítóink iránti hálnkat sohsem tudjuk eléggé kifejezni, — sem pedig jóságukat viszonzni. Aki ezt belátja és meggondolja, az bizonyára kényszerítés nélkül megírd szüleinek minden tiszteletet s tenyerén hordozza őket, mint akik által Isten minden jóval elhalmozta.

Mindezek felett indítson erre az is bennünket, hogy Isten e parancsolathoz testi életünkkel kapcsolatos ígéretet is fűzött — mondván: «Hogy hosszú életű légy e földön, ahol lakol.»

Láthatod ebből magad is, mily nagy komolysággal veszi Isten ezt a parancsolatot. Nem csupán azt hangsúlyozza, hogy ez néki kellemes, benne öröme s gyönyörúsége telik, hanem, hogy nekünk is hasznunkra és javunkra válik, s hogy így minden jóval megáldott, kellemes és nyugodt életre tehetünk szert. Szent Pál is nagyra értékeli azért az ilyet az Efezusi levél 6. fejezetében és dicséretekkel halmozza el: «Ez az első parancsolat ígérettel, hogy jól legyen néked dolgód és hosszú életű légy e földön.» Mert jóllehet az ígéret a többiekben is benne rejlik, de még sincs hozzátoldva egyikhez sem ily érthetően és határozottan.

Itt van hát számodra a gyümölcs és a jutalom: aki ezt a parancsolatot megtartja, jó napokban, szerencsében és jólétben legyen része. Viszont itt van a büntetés is, mert aki engedetlen, annak inkább az kell, hogy elpusztuljon, s az életének ne örülhessen. «Hosszú életűnek lenni» — ez az Írás szerint nem csupán azt jelenti: magas kort elérni, hanem rendelkezni mindazzal, ami a hosszú élethez tartozik: egészség, feleség és gyermek, élelem, békesség, jó kormányzat, stb., melyek nélkül az életet sem örömmel élvezni, sem meghosszabbulását biztosítani nem lehet. Ha tehát atyádnak és anyádnak engedelmeskedni nem akarsz, s nevelésüket nem fogadod el, akkor engedelmeskedj — a poroslóznak. S ha ennek sem engedelmeskedel, engedelmeskedj a kínpadnak, vagyis a halálnak. Röviden: Isten vagy azt akarja, hogy felette bőven elhalmozzon téged minden jóval, — ha Néki engedelmeskedel, szeretettel és szolgálatok teljesítésével viselkedsz Vele szemben — vagy hogy elküldje hozzád mindkettőt, a halált és a hóhért, ha Őt megharagítod.

Mi miatt támad az a sok gazfickó, kiket naponkint akasztanak, nyakaznak és kerékbetörnek, ha nem az engedetlenség miatt, mivel nem hagyják magukat jó szóval nevelni. Így aztán Isten ítélete folytán azt érik el, hogy mindenféle szerencsétlenség és gyötrellem színhelyévé lesz az életük. Az nagy ritkán fordul csak elő ugyanis, hogy ilyen elvetemült emberek természetes vagy rendes idejében való halállal múljanak ki.

A kegyesek és engedelmesek azonban abban az áldásban részesülnek, hogy sokáig békés nyugalomban élnek s láthatják unokáikat (amint fõntebb jeleztük) harmad és negyedikig. Így is

tapasztaljuk ezt ott, ahol kiválóan szép kort ért nemzedéket találunk, kinek jól megy dolga és sok gyermekkel megáldott. Nyilván onnét van mindez, hogy ezeknek bizonyos része helyes nevelésben részesült és az öregeket megbecsülte. Az istentelenekről viszont elmondja a 109. zsoltár: «Vesszen ki az ő maradéka, a második nemzedékben töröltessék el az ő nevük!» Ismerd el azért, hogy micsoda fontos dolog lehet Istennél az engedelmisség, ha Ő ezt oly nagyra tartja, hogy benne Ő maga is gyönyörűségét leli, gazdagon megjutalmazza s a mellett oly szigorúan kezeli, hogy megbünteti azokat, akik ellene cselekesznek.

Mindezt azért mondom, hogy a fiatal nemzedék szívébe jól belevéssük. Mert ki sem hinné, mennyire szükség van e parancsolatra, jóllehet eddig a pápaság alatt figyelembe se vették és nem is tanították. Egyszerű, igénytelen szavak — gondoljuk magunkban — hisz már előbb is jót tudtuk; azért tovább megyünk rajtuk és más dolgok után báméskodunk s nem is látjuk, nem is hisszük, hogy ha ezzel nem törődünk, mennyire magunkra haragítjuk az Istent; viszont micsoda kedves dolgot cselekszünk, ha megfartjuk.

Ennél a parancsolatnál kell továbbá megemlítenünk a kormányzás és parancsolás tisztét betöltő felsőbbiségek iránti bármilyen engedelmisséget is. Mert a szülői felsőségből folyik és fejlődik a többi is mind. Az apa is, ha gyermekét egyedül nem képes felnevelni, tanítót fogad, aki tanítja. Ha gyenge, barátait és szomszédjait hívja segítségül. Ha elhal, akkor a felügyeletet és kormányzást másoknak adja át, akiknek erre rendeltetésük van. Hasonlóképpen kell a gazdának a cselédséget, szolgákat és szolgálókat is házikormányzat formájában uralom alatt tartani. Úgyhogy, akiket urainknak nevezünk, mind a szülők helyett vannak s a kormányzásra tőlük kell venniök a jogot és felhatalmazást. Innét van az, hogy az Írás őket atyáknak nevezi, azaz olyanoknak, kik a kormányzási teendőiknél fogva hivatva vannak az atyai tisztet teljesíteni s övéik iránt atyai szívvel viseltetni. Aminthogy régi időtől fogva a rómaiak s más nyelven beszélők is «patres et matres familias»-nak, vagyis «háziatyának» és «házianyának» nevezték a ház urát és asszonyát. Épenúgy országuk fejedelmét és főurat «Patres patriae»-nek vagyis a haza «atyjának» hívták. Ránk nézve, kik keresztyének akarnánk lenni, nagy szégyen, hogy nem úgy hívjuk őket, vagy legalább is nem ennek tartjuk és nem ilyenként tiszteljük.

Amivel a gyermek atyja és anyja iránt tartozik, ugyanazzal tartoznak mindazok, akik egy ház kormányzata alá tartoznak.

A szolgák és szolgálók azért úgy igyekezzenek, hogy urok és úrnőjük iránt ne csak engedelmesek legyenek, hanem olyan tisztelettel viseltessenek irántuk, akárcsak a tulajdon atyjuk és anyjuk iránt. S tegyék meg mindazt, amiről csak tudják, hogy megkívánják tőlük. Nem kényszerből s erőltetve, hanem jókedvvel és örömmel — épen az előbb említett okok miatt: mivel ez Isten parancsolata, mely jobban tetszik néki minden más cselekedetnél. Ezért ők még béradással is tartozhatnának s örülhetnének, hogy urakat és úrnőket kaphatnak; hisz ezáltal boldog lelkiismerethez juthatnak, tudván azt, hogy így cselekedeteik véghezvitele igazi aranykincset jelent. Ezek eleddig háttérbe szorultak és lebecsülték őket. Ép azért az ördög nevében mindenki kolostorba, búcsúhelyekre és bűnbocsátó cédulák után szaladt, sok külső veszteség mellett, tovább is háborgó, rossz lelkiismerettel.

Ha ezt a szegény nép szívébe bele lehetne véteni, akkor az egyszerű cselédleány felugrana örömeiben, dicsérené Istent és hálát adna Neki, hogy rendes, tiszta munkájával, melyért különben még élelmet és bért is fogad el, oly kincsre tesz szert, amilyenre még a legszentebb hírben állók sem. Nem nagyszerű és dicső dolog azt tudni és mondhatni: ha elvégzed napi házimunkádat, az többet ér, mint az összes barátok szenteskedése és szigorú élete? És hozzá még tiéd az ígéret, hogy jó léssen dolgozol és mindenek javadra szolgálnak! A cselekedeteket illetőleg hogy is lehetne boldogabban és szentebbül élned?... Mert Isten előtt tulajdonképen a hit üdvözít, s egyedül ez szolgálja Őt, míg a cselekedetek az embereket. Itt, urad alatt, minden jót, oltalmat és védelmet találsz, hozzá még örvendező lelkiismeretet, kegyelmes Istent, ki százszorosan megjutalmaz. Sőt kész lovag lettél, ha kegyes és engedelmes vagy! De ha nem, — akkor csupa haragot és elvetést találsz Istennél, a szívedben békétlenséget s aztán mindenféle csapást és nyomorúságot.

Akit ilyesmi nem tud megindítani és kegyessé tenni, azt átadjuk a hóhérnak és a kőpadnak. Azért gondolja meg mindenki, aki csak hallgatni akar a jóra, hogy Isten nem tréfál. Tudd meg, hogy Isten beszél veled és követeli az engedelmisségedet! Ha engedelmeskedsz Neki, akkor édes gyermeke vagy. Ha az engedelmisséget semmibe sem veszed, akkor szegény, nyomor és keserűség lesz a jutalmad.

Ugyanigy beszélhetünk a világi felsőség iránti engedelmisségről is, amely — mint mondtuk — mind hasonló értelemben veendő s a legtágabb körre is kiterjed. Itt ugyanis nem egyetlen egy atyával van dolgunk, hanem annyiszoros atyával, ahány tarto-

mány, polgár és alattvaló van. Isten ugyanis általuk lát és tart el bennünket, épúgy mint szüleink által, és ad élelmet, házat, udvart, védelmet s közbiztonságot. Amennyiben azért ezt a nevet és címet — mint legmagasabb kitüntetésüket — mind tisztességgel viselik, kötelességünk, hogy őket is tiszteljük s nagyra becsüljük, mint a legdrágább és legnemesebb földi kincset.

Aki azért ezeknek engedelmes, szolgálatkész s a tiszteletadást illetőleg szívesen megtesz mindent, az tudja, hogy ő Isten tetszésére cselekszik s örömet és szerencsét nyer jutalmul. Aki pedig szeretetből megtenni nem akarja, sőt megveti, elzárkózik tőle, vagy egyenesen ellene dolgozik, az tudja meg, hogy sem kegyelemben, sem áldásban nem részesül. S ha egyszer-egyszer úgy is véli, s hogy kereshet ezzel egy forintot, a másik oldalon tízszer többet elveszít. Vagy a poroszló kezébe jut, háború, ragály, vagy drágaság folytán pusztul el. Vagy pedig gyermekeiben nem lesz öröme; cselédeitől, szomszédaitól, vagy idegenektől és zsarnokoktól kell kárt, igazságtalanságot és erőszakoskodást szenvednie. Ily módon kell visszafizetődnie s reánk háramlania mindannak, amit megérdemlünk s keresünk magunknak.

Ha egyszer tényleg elfogadnók, hogy ezek a cselekedetek ennyire kedvesek Isten előtt s ily gazdagon jutalmazza azokat, akkor csupa szerfelett való nagy javakban duskálkodhatnánk s megvolna mindenünk, amit csak szívünk kíván. Mivel azonban az emberek Isten ígését és parancsolatait szinte csak megvetni valónak tartják, mintha valami csacsogó fajankó mondta volna azokat, el kell jönni az időnek, amikor meglátjuk, hogy te vagy-e az a legény, ki vele szembe szállhatsz?! Mily nehezen megy majd Neki, hogy a váltságdíjat újra lefizesse érted?! Azért vajha inkább élnél Isten kegyelével, békességével s üdvösségével, mint az Ő haragjával és kárhóztatásával. Mit gondolsz, miért van tele a világ annyi hűtlenséggel, gyalázzal, nyomorral és gyilkossággal? Mi másért, ha nem azért, mert mindenki a maga ura akar lenni szabadon a császártól, nem adni semmit senkire és mindent végbe vinni, amit csak megkíván? Azért bünteti Isten egyik gazfickót a másikkal úgy, hogy amikor a te uradat megcsalod, vagy megveted, jöjjön egy másik, ki veled szakasztott úgy bánjék, — sőt azzal is, hogy házadban feleségtől, gyermektől vagy cselédségtől tízszer annyit kelljen szenvedned.

Helyzetünk áldatlanságát nagyon is érezzük, zúgolódunk és panaszkodunk a hűtlenség, erőszakosság és igazságtalanság miatt, de nem akarjuk belátni, hogy mi is rossz fiúk vagyunk, kik a büntetést valóban megérdemeltük s attól sem lettünk jobbak. Nem akarunk kegyelmet és üdvösséget, azért van annyi bajunk méltán,

minden irgalom nélkül. Valahol a földön kell lenni még kegyes életű embereknek, hogy az Úr Isten még csak ennyi jót is juttat nekünk. A mi érdemünket nézvén ugyan nem lenne a házban egy fillér sem, se egy szalmaszál a mezőn. S mindezt oly sokszor kellett hangsúlyoznom; hátha valaki egyszer megtalálja szívlelni: hogy megszabadulhatnánk a vakságból és nyomorúságból, amelybe oly mélyen beleestünk, ha Isten igéjét és akaratát igazán elismernénk és komolyan elfogadnánk. Mert ebből megtanulhatnánk, miként nyerhetünk sok-sok, ideig és örökké tartó örömet, boldogságot és üdvöt.

E parancsolatban tehát kétféle atyát állítottunk magunk elé: a vérszerintit és a tiszttség alapján valót, más szóval azt, aki a házban viseli gondunkat s azt, aki az országban. Ezenfelül vannak még lelki atyák, de nem úgy, mint a pápaságban, hol szószerint így hivatják magukat, de atyai tisztüket tényleg be nem töltik. Lelki atyáknak ugyanis egyedül azok nevezhetők, akik minket Isten igéje által kormányoznak és előttünk ebben forgolódnak, ahogy Szent Pál az I. Korinthusi levél 4. fejezetében atyaként dicsekedik, mikor ezt mondja: «Mert tőlem vagytok a Krisztus Jézusban az evangéliom által.» Minthogy pedig atyák azok, meg is illeti ám őket minden másoknál előbbre való tisztelet! Ez azonban itt mifelénk legkevésbé sem történik így, mert a világ csak úgy tiszteli őket, hogy az országból kiűzessenek s ne legyen nekik még egy falat kenyerek sem; és végül (amint Pál apostol mondja) a világ söpredékévé és mindenki lábtörlőjévé kell lenniök.

De szükséges, hogy erről a köznépet felvilágosítsuk. Lássák, hogy azoknak, akik keresztyéneknek hivatják magukat, Isten előtt kötelességük, hogy lelki gondozóikat kettős tisztességre méltassák. Úgy, hogy velük jót tegyenek és róluk gondoskodjanak, amint-hogy Isten téged is kész mindennel bőven ellátni s nem akarja, hogy szükséget szenvedj. Amde ettől mindenki elzárkózik s tiltakozik ellene. Kinek-kinek csak arra van gondja, hogy a maga gyomrát megtöltse s nem tud manapság egyetlenegy derék predikátort sem eltartani, holott annakelőtte tíz elhízott gyomrot is kielégítettünk. Ebből kifolyólag azután mi is megérdemljük, hogy Isten igéjétől és áldásától megfosszon bennünket és újból hazug predikátorokat hagyjon felülkerekedni, akik minket az ördög kezére juttatnak s azonfelül verejtékünket és vérünket kiszipolyozzák.

Akik azonban Isten akaratát és parancsát szemük előtt tartják, azt az ígéretet nyerik, hogy bőségben megterül nekik mindaz,

amit akár testi, akár lelki atyáikra áldoznak s irántuk való tiszteletből tesznek. Nem azzal, hogy egy vagy két esztendeig kenyerük, ruhájuk és pénzük lesz, hanem hogy hosszú életük, élelmük és békességük lésson és örökké gazdagok és boldogok legyenek. Azért te csak tedd, amivel tartozol; s engedd át a gondot Istennek, hogy mi módon tápláljon és szerezzen neked elégséget. Ha ezt megigérte és e szavát még soha senkivel szemben meg nem szegte, akkor neked sem fog hazudni.

Ennek kellene bennünket minél jobban felrázni s oly szívet teremteni bennünk, amely repesni szeretne az örömtől és a szeretettől azokkal szemben, akiknek tisztelettel tartozunk, olyannyira, hogy kezeinket fölemelve, ujjongva adnánk hálát Istennek, ki nekünk ily ígéretet tett, melynek eléréséért a világ végére is el kellene futnunk. Mert ha az egész világ összefogna is, nem volna képes az életet csak egy órácskával meghosszabbítani, vagy egy gabonaszemecskét a földből kihozni. Isten azonban szíved óhaja szerint özönével megadhat neked s meg is akar adni mindent. Aki ezt figyelmen kívül hagyja s nem veszi semmibe sem, az nem érdemli meg, hogy Istennek csak egy igéjét is hallja. El kellett ezt még mondani ráadásul mindazoknak, kik e parancsolat alá tartoznak.

Jó volna azonban mindezek után a szülőknek s mind azoknak is, kik efféle tisztséget töltenek be, arról is prédikálni, hogy miképen viselkedjenek azokkal szemben, akiknek gondozását rájuk bízták. S habár ezt a tizparancsolat nem emelte is ki, bőszégesen megszabja azt az Írás számos helye. Ebbe a parancsolatba ezt is bele akarja foglalni Isten ép azzal, hogy atyát és anyát említ. Mert e tisztségbe és kormányzókba nem gazembereket vagy zsarnokokat akar Ő ültetni, nem is azért szabja meg számukra a kiváltságos tiszteletet, azaz a hatalmat és a kormányzáshoz való jogot, hogy magukat imádtassák. Ellenkezőleg, azért, hogy meggondolják: ők maguk is Istennek tartoznak engedelmességgel, és minden más érdeknél előbbre téve szívesen és hűséggel viseljék tisztségüket, hogy gyermekeiket, cselédeiket, alattvalóikat, stb. ne csupán élelmezzék, s testileg lássák el, hanem, hogy mindenek fölött neveljék fel Isten dicsőségére. Ne hidd tehát, hogy e tisztség a te tetszésed és saját kényed-kedved szerint illet meg téged, hanem azért, mert Isten szigorúan megparancsolta és elrendelte; azért erről számot is kell majd adnod Neki.

Amde ott van megint a rettenetes baj, hogy ezt nem hiszi és figyelembe se veszi senki sem. Úgy tesznek, mintha Isten a gyermekeket az élvezetünkre és szórakozásunkra adta volna; a cseléd-

séget meg, akár csak a tehenet vagy a szamarat, egyedül a munka elvégzésére; az alattvalókat pedig, hogy felettük szeszélyesen zsarnokoskodjanak. Hagyják, mintha semmi közük se volna hozzá, hogy a rájuk bízottak mit tanulnak és hogyan élnek. Azt senki sem akarja észrevenni, hogy mennyire szükséges volna az ifjúság felkarolását komolyan venni, hiszen ez a mennybéli Felségnek a parancsa, aki ezt a legkomolyabban számon is kéri és megboszszolja. Mert ha derék, ügyes embereket szeretnénk akár a világi, akár az egyházi kormányzáshoz, akkor gyermekeink tanításánál és nevelésénél bizony nem szabad sajnálnunk semmi buzgóságot, fáradságot és költséget, csak hogy Istennek és a társadalomnak hasznos tagjaivá legyenek, s ne csupán azon járjon az eszük, hogy miként szerzünk számukra pénzt és jószágot. Hiszen Isten nélkülünk is táplálhatná és meggazdagíthatná őket, amint-hogy naponként meg is teszi. De éppen azért adott nekünk gyermekeket és parancsot is reájuk vonatkozólag, hogy az Ő akarata szerint neveljük s irányítsuk őket; különben nem volna néki szüksége atyákra és anyákra sehol! Tudja meg azért mindenki, hogy Isten kegyelme elvesztésének terhe mellett köteles mindenekelőtt gyermekeit Isten félelmében és ismeretében nevelni, s ha arra valók, továbbtaníttatni és iskoláztatni is, hogy így, ahol csak szükség van reájuk, felhasználhassuk őket.

Ha ezt megtennők, akkor az Isten is megáldana gazdagon bennünket és megajándékozna kegyelmével úgy, hogy olyan embereket nevelhetnénk, kik által az az ország és népe megjavulhatna. Azonkívül jólnevelt polgárokat, erkölcsös és házias asszonyokat, akik a jövőben azután ugyancsak kegyesérelmű gyermekeket és cselédséget nevelhetnének föl. Nos, gondold meg immár, micsoda gyilkos kárt okozol, ha mindezekben mulasztást követsz el. Te rajtad múlik, hogy gyermeked hasznosan és üdvösen nevelkedjék fel. Hozzá még minden bűnt és haragot magadra zúdítasz s így saját gyermekeid miatt érdemled meg a poklot, lennél egyébként akár milyen kegyes és szenteskedő is. Mivel ezt megvetjük, Isten is rettenetesen bünteti miatta a világot, úgyhogy sohsincs kodunk valamennyien, de azt nem látjuk be, hogy a mi bűnünk folytán lett így. Mert ahogy mi neveljük őket, ahhoz képest lesznek áldatlan és engedetlen gyermekeink és alattvalóink. De figyelemztetésül legyen elég ez, a bővebb kifejtését hagyjuk más alkalomra.

AZ ÖTÖDIK PARANCSOLAT.

NE ÖLJ!

Az eddigiekben letárgyaltuk mind a lelki, mind a világi kormányzatot, azaz az isteni és szülői felsőbbiséget és a nekik szóló engedelmisséget. Most pedig otthonunkból szomszédaink közé megyünk megtanulni, hogy egymás között mimódon kell élnünk, kinek-kinek az ő felebarátjával. Ép ezért ez a parancsolat nem vonatkozik sem Istenre, sem a felsőbbiségre, s nem is vétetik el tőlük az a hatalom, amellyel rendelkeznek is: hogy ölhessenek. Mert Isten azt a jogát, hogy a gonosztevőket megbüntetheti, a felsőbbiségre ruházta a szülők helyett, akiknek hajdanában — mint Mózesnél olvassuk — kötelességük volt gyermekeiket a bírói szék elé állítani és halálra ítéltetni. Ennélfogva mindaz, amit e parancsolat tilt, nem a felsőbb hatóságnak tilos, hanem a magánszemélyeknek egymás közt.

Ekként ez a parancsolat elég könnyű, különben is elég szó esik róla, minthogy évről-évre halljuk az evangéliomban, Máté 5. fejezetében, ahol maga Krisztus fejt ki annak lényegét és összegezi tartalmát, tudniillik hogy nem szabad ölnünk sem kézzel, sem gondolattal, sem szájjal, sem jellel vagy mutogatással, sem másoknak való segélynyújtás vagy tanácsadás formájában. Épen azért ez a parancsolat a haragot is tiltja mindenkinek, kivéve azokat, — mint mondtuk, — akik Isten helyét töltik be számunkra: tehát a szülőket és a felsőbbiséget. Mert Istent és az isteni megbízásban levőket illeti meg, hogy haragudhatnak, korholhatnak és büntethetnek, épen azok miatt, akik ezen a parancsolaton vagy a többiekén áthágnak.

E parancsolatnak pedig az az alapja és a szükségessége, hogy Isten jól tudja, mily gonosz a világ s mennyi áldatlanság folyik az életben; ezért adta ezt, — valamint a többi parancsolatot is, — elválasztóul a jó és rossz közé. Amint a többi parancsolatoknál már eddig is elég kísértéssel találkoztunk, ugyanúgy itt is, mint-hogy sok olyan ember közt kell élnünk, akik nekünk bántalmat okoznak, mert okot szolgáltatnak arra, hogy ellenségeiké legyünk.

Ha például a szomszédod látja, hogy az Isten neked jobb házat és udvart, több vagyont és sikert adott mint neki, ez bosszszantja, irigykedik reád és nem valami szépet fog mondani rólad.

Igy a sátán ingerkedése folytán sok ellenséget szerzesz magadnak, akik neked sem testileg, sem lelkileg semmi jóval nem kedveskednek. Mert ha ilyennel állunk szemben, a mi szívünk is fel akar háborodni, vérezni és bosszút forralni. Ekkor azután

mihamar kerül sor átkozódásra és tettelességre, amiből csak baj és gyilkosság származik. Am éppen itt lép közbe Isten, mint szerető Atya; közbeveti magát és elejét akarja venni a viszálynak, nehogy valami szerencsétlenség keletkezzék, vagy egyik a másikat elpusztítsa. Egyszóval Isten meg akar ezzel védeni s szabadítani mindenkit és nyugtot szerezni bárki gonoszságával és erőszakosságával szemben. Védő bástyául, erőd-övezetül s menedékhelyül állította oda ezt a parancsolatot a felebarátunk köré, hogy testében semmiféle kárt, vagy sérelmet ne okozzunk.

Ez a parancsolat ekként arra irányul, hogy akármilyen gonoszsága miatt se illesse sértéssel a felebarátját senki, még ha mindjárt a legnagyobb mértékben rászolgáltatna is arra. Mert ahol tilos a gyilkosság, tilos ott minden olyan ok is, amiből gyilkosság keletkezhet. Sok ember ugyanis, jóllehet nem gyilkol, de átkozódik és olyasmit kíván, hogy ha az valakinek tényleg a nyakába szakadna, nem messzire szaladna vele. Mivel pedig minden ember természetétől fogva hajlik ilyesmire és általános szokás az, hogy mástól senki nem akar bántalmat elszenvedni, azért Isten azt a gyökeret és forrást akarja eltávolítani, amely a szívet a felebarát ellen keserűséggel tölti meg. Hozzá akar szoktatni ahhoz, hogy ezt a parancsolatot mindenkor szemünk előtt tartsuk, mint egy tükörben, vizsgáljuk abban magunkat és Isten akaratát. Az igazságtalanságot, amit szenvedünk, hitbeli bizalommal s nevének segítségül hívásával ajánljuk Istennek. Hagyjuk csak ellenünk csődülni s tobzódni a háborgatókat, hadd tegyék kényük-kedvük szerint, amit csak tudnak, s mi meg ezen tanuljuk a haragot lelohasztani és türelmes és szelid szívvel viselkedni kivált azokkal szemben, akik e haragra okot szolgáltatnak: tehát az ellenséggel szemben. Körülbelül ez az egésznek a summája, amiből az egyszerűbbek is világosan megérthetik, mit jelent az: «Ne ölj!» Először, hogy senkinek fájdalmat ne okozzunk; elsősorban kézzel, tettel, vagy egyéb cselekedettel. Másodsor a nyelvünket se használjuk fel arra, hogy ilyesfélét szóljon, vagy ilyet csak tanácsoljon is. Azután jelenti azt is, hogy semmi olyan utatmódot fel ne használjunk s meg ne engedjünk magunknak, ami által bárki sérelmet szenvedhetne. Végül, hogy a szívünk senkivel szemben se legyen ellenséges, se haragból, se gyűlöletből senkinek rosszat ne kívánjon. Úgyhogy tested is, lelked is ártatlan maradjon mindenkivel szemben; közelebbről éppen azzal szemben, aki neked rosszat kíván, vagy tesz. Mert rosszat tenni azzal szemben, aki neked javadat óhajtja s munkálja, már nem is emberi, hanem sátáni dolog volna!

Más oldalról tekintve nem csupán az vétkezik e parancsolat ellen, aki valami gonoszt visz véghez, hanem az is, aki felebarátjával jót tehetne, segítségére mehetne, óvhatná, védhetné, megmenthetné, hogy testén semmiféle kár vagy sérelem ne essék, — és ezt nem teszi. Ha tehát egy mezítelent hagysz elmenni magad mellett, holott fel tudnád ruházni, akkor te vagy az oka megfagyásának. Vagy ha éhezőt látsz s nem adsz neki enni, akkor te hagyod őt éhen halni. Hasonlóképen, ha látod, hogy valakit ártatlanul halálra, vagy más súlyos nyomorúságra ítélték, s mégsem sietsz mentésére, jóllehet útját is, módját is jól tudnád, akkor te ölted meg. Semmit sem segít rajtad, ha azt hozod fel mentségül, hogy annak előidézéséhez te magad se tanáccsal, se egy mozdulattal nem szolgáltattál segítséget! Szeretetedet vontad meg tőle s így fosztottad meg attól a jótéteménytől, amelynek révén életben maradt volna.

Méltán gyilkosoknak mondja ezért Isten mindazokat, akik az inségekben, testük és életük veszedelmében levőknek sem tanácsot, sem segédelmet nem nyújtanak. Az ítélet napján rettenetes ítéletet bocsát majd reájuk. Krisztus maga jelenti ki, hogy akkor majd így szól hozzájuk: «Mert éheztem és nem adtatok ennem; szomjúhoztam és nem adtatok innom; jövevény voltam és nem fogadtatok be engem; mezítelen voltam és nem ruháztatok meg engem; beteg és fogoly voltam és nem látogattatok meg engem.» — Ez azt jelenti: Engem meg az enyéimet ti is bizton étlen s szomjan hagyátok volna, s fagyban meghalni, vad állatoktól szétszaggattatni, fogságban elrothadni és nyomorúságban elpusztulni. Mi más ez, mint gyilkosoknak és vérebeknek nevezni az illetőket? Mert jóllehet te tetteleg nem hajtottad végre ama bizonyos dolgokat, de azért a magad részéről te is hagyta, hogy ez vagy az veszedelembe jusson és tönkremenjen.

Ugyanannyi ez, mintha látok valakit a mély víz sodrában küzködni vagy tűzbe esni. Kinyújthatnám feléje jobbomat, kiragadhatnám és kimenthetném, de mégsem teszem. Mi másként állnék én akkor az egész világ előtt, ha nem mint gyilkos és gonosztevő? Végeredményben azért az az Isten akarata, hogy senkit szenvedésbe esni ne hagyjunk, hanem mindenkihez jóságot és szeretetet tanusítsunk. És ez, mint említettük, első sorban azokra értendő, akik nekünk ellenségünk. Mert, hogy a barátainkkal tegyünk jót, az közönséges pogány erény, mint azt Krisztus Máté 5. fejezetében megmondja.

Itt tehát újból Isten igéjével állunk szemben, amivel Ő minket serkenteni és buzdítani akar az igaz, nemes és magasztos dolgokra,

mint aminők a szelídség és a türelem; mindent összevéve pedig: szeretetre és jótétre ellenségeinkkel szemben! Ugyanakkor állandóan emlékeztet, hogy gondoljunk vissza az első parancsolatra, — mely szerint Ő a mi Istenünk, tehát az, aki saját maga akar segíteni, mellénk állni s minket védeni, — és ezzel elvenni a kedvünket attól, hogy mi magunk álljunk bosszút magunkért.

Ezt kellene gyakorolnunk és emlékezetünkbe vésnünk s volna akkor alkalmunk bőségesen jó cselekedetek gyakorlására. Csak-hogy ez nem volna a szerzetesek szájaíze szerint való prédikáció, az egyházi rendnek is sokat levonna a tekintélyéből, a karthauzi barátok szentségét is túl közletről érintené és azt jelentené, hogy hagyjunk fel azokkal a «jó cselekedetekkel» és ürítsük ki a kolostorokat. Mert hiszen így a közönséges keresztyén ember életmódja ép annyit, sőt valójában még többet érne s az egész világ látná, hogyan ámitották el és vezették félre az emberiséget a szent életnek hamis és képmutató látszatával, amidőn egy és más parancsolatot a fülük mellett szélnek eresztettek és mellékesnek gondoltak, mintha nem is parancsolat, hanem csupán tanács lenne. E mellett orcátlanul a saját farizeuskodásukat és «cselekedeteiket» dicsőítették és hirdették, mint a legtökéletesebb életet, csak azért, hogy e mellett könnyen és kényelemben élhessenek keresztviselés és tűrés nélkül. Ezért menekültek a kolostorokba is, hogy ne legyenek kénytelenek senkitől semmit elszenvetni, se pedig senkivel jót cselekedni. Te azonban tudd meg, hogy amiket e parancsolat értelmezésénél mondtunk, azok az igazi szent és istenes cselekedetek, amelyekben Isten minden angyalaival együtt örömét találja. Ehhez hasonlítva minden emberi szentség bűz és szenny; nem is érdemel mást, mint haragot és kárhozatot.

A HATODIK PARANC SOLAT.

NE PARÁZNÁLKODJÁL!

A további parancsolatokat most már magukban véve is könnyen megérthetjük az előbb mondottakból: ugyanis valamennyi arra irányul, hogy óvakodjunk felebarátunknak bárminémű kárt okozni. De mily nagyszerű az a sorrend, amelyben ezek egymásután következnek! Először az ember saját személyéről volt szó. Azután a hozzá legközelebb álló személyiségre, vagy úgyis mondhatnánk: önmaga után legközelebbi kincsére, tudniillik a hitestársára kerül a sor, aki egy test és vér övele, úgyhogy nagyobb mérvű kárt az illetőnek egyetlen más javában sem okozhat senki. Azért

e helyen az jut különös nyomatékkal kifejezésre, hogy az ember ne zúdítsa gyalázatot felebarátjára annak a feleségén keresztül. S így ez voltakép a házasságtörésre utal, mert a zsidó népnél az volt a rend és törvény, hogy minden embernek házasságban kell élnie. Az ifjúságnak is ezt tanácsolták azért a lehető legkorábban, úgymint a házasságon kívüli állapotnak náluk semmi becse nem volt és semmiféle nyilvános paráználkodást sem engedtek meg sem nők, sem férfiak részéről. Ezért lett náluk a házasságtörés a paráznaságnak leggyakrabban előforduló alakja.

Mivel azonban nálunk erkölcstelenségnek és paráznaságnak minden gyalázatos keverékét is befogadták, azért e parancsolat mindennemű erkölcstelenséget tilt, bármiképp nevezzék is azt, és nemcsak a külső cselekedetet, hanem mindennemű indítást, csábítást és eszközt, ami erre vezet; akként, hogy a szív, száj és egész test szeplőtlen legyen és ne adjon se helyet, se hozzájárulást, se tanácsot a fajtalanokadásra. De nem csupán ezt követeli e parancsolat, hanem azt is, hogy az ember óvjon, védjen és mentő munkát végezzen, valahol csak veszedelem és baj mutatkozik e téren s egyszersmind segítséggel és tanáccsal lépjen közbe, hogy felebarátja tisztességében kár ne essék. Mert ahol csak elmulasztod ezt, jóllehet megakadályozhattad volna, avagy szemet húnysz, mint akinek semmi köze hozzá, — éppen olyan vétkes vagy, mint a tettes maga. Röviden összefoglalva tehát annyit követel ez a parancsolat, hogy mindenki egyrészt a saját életében legyen szeplőtlen, másrészt a felebarátját is segítse szeplőtlen élethez. Ezzel a parancsolattal tehát Isten védőfallal akarja körülvenni s megőrizni minden ember hitestársát attól, hogy bárki is elcsábítsa.

Mivel pedig ez a parancsolat éppen a házaseletre vonatkozik, alkalmat ad arra, hogy közvetlen erről szóljunk. Értsd meg és jegyezd meg jól mindenekelőtt azt, hogy Isten ezt az állapotot menyire kitünteti és felmagasztalja azzal, hogy törvénye által egyrészt megalapozza, másrészt megvédelmezi. Megalapozta Isten a házasság állapotot fennebb a negyedik parancsolatban: «Tiszteld a tyádat és a nyádat.» Itt azonban, mint mondtuk, — védelmével és oltalmával is ellátta. Ezért azt kívánja, hogy mi is megbecsüljük és olyképp folytassuk a házasságot, mint boldog isteni állapotot, mert Ő azt első helyen és minden más előtt rendelte el; nyilvánvaló, hogy ezért tett különbséget a teremtésnél férfi és nő között, amint az látnivaló. Nem azért, hogy bujálkodásra adjon alkalmat, hanem hogy a kettő együtt éljen, gyümölcsözzön, gyermekeket nemzzen, tápláljon és neveljen fel Isten dicsőségére.

Ezért Isten a házasságot minden más életforma elé helyezve

a leggazdagabban áldotta meg; azonfelül mindent, ami a világon van, úgy rendezett és intézett, hogy a házáséletet minél jobban és bőségesebben ellássa mindennel. Nyilvánvaló ebből, hogy a házasság nem játék, se a gúny céltablája, hanem fenséges dolog, Istennek komoly akarata. Aki nagy súlyt helyez arra, hogy olyan embereket neveljünk, akik a világnak szolgálatára és segítségére vannak, hogy eljussanak Isten ismeretére, az üdvben való életre s mindenféle erényre s így a gonoszsággal és az ördöggel meg tudjanak küzdeni.

Ezért tanítottam én mindenkor azt, hogy az emberek a házasságot ne vessék meg, se csúfos állapotnak ne tartsák, mint az elvakított világ és a mi álnok papjaink cselekszik, hanem lássuk meg Isten igéjének fényében, amely azt felékesíti és megszenteli, úgyhogy nemcsak egyértékű minden más életformával, hanem mindennek előtte és fölötte való. Legyen az császároké, fejedelmeké, püspököké, vagy mit bánom én kié! Mert vegyünk bárminő egyházi vagy világi méltóságot, ennek mindegyiknek alá kell vetnie magát, ebbe mindegyiknek be kell lépnie, amint arról még majd hallunk is. A házasság azért nem valami rendkívüli, hanem éppen a legtermészetesebb és legnemesebb állapot, amely nemcsak az egész keresztyénségre, hanem mind az egész világra kiterjed.

Másrészt értsd meg azt is, hogy a házasság nem csupán tisztességes, hanem szükséges állapot is. Isten komoly parancsolata, hogy házasságban éljen egyetemlegesen minden férfi és nő, aki csak alkalmas erre természeténél fogva, bármely társadalmi osztályhoz tartozzék is. Kivételt csak néhány, nyilván kevés ember képez, akit Isten oly különösnek teremtett, hogy házáséletre nem alkalmas, vagy akit természetfeletti adománnyal ajándékozott meg, úgyhogy házasságon kívül is tud szeplőtlenül élni. Mert ahol a természet szabadon kifejtheti magát, úgy, ahogy azt Isten belénk plántálta, ott lehetetlen házasságon kívül szeplőtlenül maradni. Mert a test és vér csak test és vér marad és a természetes hajlam és inger szabadon és akadálytalanul követi útját, amint azt kiki látja és érzi. Azért rendelte el Isten a házasságot, hogy bizonyos mértékben könnyebb legyen a paráználkodást elkerülni, hogy kinek-kinek meglegyen a maga kimért része és beérje azzal; habár még így is Isten kegyelme szükséges ahhoz, hogy a szív is tiszta maradjon.

Ebből látod azt, hogy a mi pápás seregünk, a papok, barátok és apácák mennyire ellene törnek az isteni rendnek és parancsolatnak, amikor a házáséletet megvetik és tiltják és merészkednek örök szüzességre vállalkozni, azt megfogadni s ezen felül az együgyű

lelkeket hazug szavakkal és látszattal elámítani. Mert senkiben sincs kevesebb szeretet és hajlandóság a szüziesség iránt, mint éppen azokban, akik a házasságot a szentebb élet okából kerülik és e mellett vagy nyilvánosan, szemérem nélkül bujálkodnak, vagy titokban még gonoszabbat művelnek, amit el sem lehet mondani, — amint azt sajnos nagyon is sokszor tapasztaltuk. És — kurtán szólva — még ha minden ilyen tettől megtartóztatják is magukat, szívükben mégis tisztátalansággal teli gondolatokkal, rút vágyakat rejtegetnek, úgyhogy örökös égés és titkos gyötrődés foglalja le őket, amitől az ember a házasságon belül szabad lehet. Ez a parancsolat azért az összes házasságon kívüli tisztasági fogadalmakat kárhóztatja és elvetendőkné itéli. Sőt egyenest megparancsolja az összes szerencsétlen, megkötözött lelkiismeretű embereknek, akiket kolostori fogadalmuk eláltattak, hogy ebből a tisztátalan állapotból lépjenek át a házas életbe. Vegyék figyelembe azt, hogy még ha egyebekben a kolostori élet Isten szerint való lenne is, szeplőtlenségben maradni akkor sem áll hatalmukban. Ha pedig továbbra is a régi állapotban maradnak, csak többet és tovább kell vétközniök Isten e parancsolata ellen.

Mindezeket most azért is mondom, hogy az emberek úgy neveljék az ifjúságot, hogy azok kedvet nyerjenek a házas élethez és tudják meg, hogy az boldog és Isten előtt kedves állapot. Ezzel idővel ismét elérhetnénk azt, hogy a házasság újból a maga megbecsüléséhez jusson és ritkább legyen a trágárság, gazság és rendetlen élet, mert most mindenfelé garmadaszám tornyosul egymásra a világban a nyilvános paráználkodás és más szégyenletes dolgok tömege, amelyek mind a házasságot megvetésének következményei. Ezen a ponton azért a szülők és a felsőbbség is köteles gondot fordítani az ifjúságra, hogy az erkölcsi fegyelmet és tisztességet tanuljon és ha felnővekedik, Isten segítségével becsülettel házasodjék. Ehhez Isten biztonnyal megadná az Ő áldását és kegyelmét, úgyhogy sok örömünk és gyönyörűségünk lehetne benne.

Befejezésül mindezekből megállapítjuk azt, hogy ez a parancsolat nemcsak azt követeli, hogy cselekedeteiben, szavaiban és gondolataiban legyen tiszta minden ember a maga élete során, azaz legfőképp házas életében, hanem azt is, hogy hitestársát, akit Istentől nyert, szeresse és megbecsülje. Mert, ha azt akarjuk, hogy a házasságban tisztaság uralkodjék, akkor férjnek és feleségnek mindenekelőtt szeretetben és egyetértésben kell egymás mellett lakniok, úgyhogy egyik a másikat kölcsönösen, tiszta szívből és teljes hűséggel szeresse. Ez ugyanis a legmagasztosabb dolgok

egyike, amely megszeretteti és megkedvelteti a tisztaságot; mert ahol ez megvan, ott a tisztaság minden parancsolat nélkül, önmagától vesz lakozást. Szent Pál is ezért inti oly szorgalmasan a házastársakat, hogy egymást szeressék, becsüljék. Nos, itt ismét felséges, nagyszámú és nagyértékű jócselekedettel állasz szemközt, amit bízvást dicsőíthetsz. Sokkal inkább, mint bármily egyházi rendet, amelyet Isten igéje és parancsa nélkül eszeltek ki maguknak az illetők.

A HETEDIK PARANC SOLAT.

NE LOPJ!

Saját személyed és hitestársad után következnek a földi javak. Ezeket is óvja Isten és azt akarja, hogy senki meg ne rövidítsen és meg ne háborítson bennük. Mert lopni nem más, mint a másikat jogtalanul elkaparítani. Fogalmában benne van a másik rovására történő bármiféle előny-szerzés, akármilyen viszonylatban is. Ez nagyon általános és elterjedt bűn, a nélkül azonban, hogy az emberek különösképen észrevennék és félnének az elkövetésétől. Úgyannyira, hogyha mind fel kellene kötni, akik tolvajok és mégsem vállalják a tolvaj nevet, a világ hamarosan ugyancsak üres lenne és se akasztófa, se hóhér nem lenne elég. Mert nemcsak az a lopás, ha valaki zsebet és szekrényt úrít ki, hanem, ha messze mennek a nyereszkedéssel a vásárban, a szatócsnál, a boltban, a borozóban és sörözőben, a műhelyben, szóval mindenütt, ahol emberek jönnek össze s áruért vagy munkáért adnak és vesznek pénzt.

Az egyszerű nép számára kissé világosabban mondjuk meg, hogy lássuk, milyen istenfélők vagyunk. Lopás, ha a szolgálta vagy a szolgálóleány a házban nem szolgál hüen, kárt tesz, vagy enged tenni olyasmit, amit elháríthatna; avagy gondatlanul kezel vagy elhanyagol valamit tunyaságból, lustaságból, ura vagy úrnője iránti rosszindulatból, ami daczból megtörténhetik (nem beszélek arról, ha véletlenül történik). Ily módon egy évben harminc-negyven aranyat is ellophatsz, — mit ha más titokban megtesz, kötélen lóg — de így még büszkélkedhetsz, verheted a melleidet és senki sem nevez tolvajnak.

Hasonlóképen szólhatnék a kézművesekről, munkásokról, napzamosokról, akik gonoszknak s nem tudják, mi módon csaljanak ki többet és mégis hűtlenek és hanyagok munkájukban. Ezek rosszabbak a titkos tolvajoknál, akik számára ott a börtön, vagy

akiket ha megfognak, úgy bánnak velük, hogy elmenjen a kedvük ilyesmitől. Ezekről azonban senki sem őrizkedhetik, még csak görbén se szabad rájuk nézni, nem hogy lopással vádolni, úgyhogy tizszer szívesebben elveszítené az ember a zsebéből. Ilyenek az én szomszédaim, jó barátaim, saját házam népe. Akiktől jót várok, — azok lopnak meg legelőször.

Igy van ez a vásáron, a közönséges mindennapi adás-vételben, ahol egyik a másikat nyíltan csalja hamis áruval, mértékkel, súlylyal, valutával; ügyesen, ritka eszességgel, gyors találékonysággal jár túl a másik eszén, a vételben megcsalja és gonoszsága szerint gazemberkedik, nyúz és gyalázatoskodik. Bizony ez a legelterjedtebb foglalkozás és a legnagyobb céh a világon és ha a világot nézzük s a társadalmi osztályokat, bizony olybá tűnik az egész, mint egy óriási istálló tele nagy tolvajokkal. Ezek az uzsorások ugyan nem útonállók, nem betörők és titkos tolvajok, kik a készpénzt dézsmálják, ezek a gazok nyíltan mutogatják magukat, nemeseknek címeztetik őket, tisztos, jámbor polgárok, kik szép külső alatt lopnak és rabolnak.

Tulajdonképen hallgatni kellene a kis tolvajokról, mert a nagy, hatalmas főtolvajokat kellene támadni, akik urakkal és fejedelmekkel paroláznak, kik nem egy-két várost, hanem az egész országot rabolják ki. Hol marad azonban a tolvajok feje és fővédnöke, a római Szentszék, egész uszályával, ki az egész világ javait összeszedte és a mai napig bírja? Sajnos úgy van a világon, hogy aki nyíltan lop és rabol, az bizton, szabadon és büntetlenül jár-kelel és még tiszteletet vár. A kis, titkon lopók pedig, kik egyszer vétettek, viselik a büntetést és a szégyent s amazokat becsülethez, tisztességhez segítik. Pedig a legnagyobb tolvajok amazok és Istentől majd elnyerik a megérdemelt büntetésüket.

Mivel ez a parancsolat ilyen messze kiható, mint éppen mutattam, a nép elé kell tárni és hangsúlyozni, hogy ne járjon senki nagyon szabadon és vakmerőn, hanem félje kiki az Istent. Mert mi tulajdonképen nem keresztyéneknek, hanem gazoknak és fickóknak prédikálunk, kiknek inkább a bíró, a porkoláb vagy a hóhér prédikálhatna. Tudja meg azért mindenki, hogy tartozik Isten előtt nemcsak felebarátjának kárt nem tenni s tőle semmit el nem tulajdonítani, sem adásvételnél vagy más ügyben őt meg nem rövidíteni, — hanem javait hüen megőrizni, hasznára lenni, segíteni, különösen, ha pénzt, bért, vagy élelmet kap érte.

Aki ezen vakmerőn túteszi magát, talán megmenekedhetik a hóhértől, de Isten büntetésétől és haragjától sohasem és ha sokáig úzi is dacát és dolyfét, végül mégis földönfutó és koldus lesz és,

sok baj, szerencsétlenség lesz osztályrésze. Most, mikor a te uradnak vagy úrnődnek javait kellene megőrizned, töltöd a bögyödet és hasadat, lopod a béredet, mint tolvaj és ünnepeleted magadat, mint egy főúr. Mert sokan vannak, kik urukkal és úrnőjükkel dacolnak, nem szívesen tesznek kedvükre és a kárt el nem hárítják. Majd meglátod, mit nyersz: ha neked lesz tulajdonod és ott-hon ülsz, majd visszafizetik, s ha egy fillérnyit tulajdonítottál is el, vagy egy fillérre való kárt tettél is, harmincszorosan fogod megfizetni. Így járnak majd a kézművesek és napszámosok is, akiktől most mindenféle orcátlanságot hall és tapasztal az ember, mintha az idegen tulajdon felett urak volnának és mindenki annyit tartoznék nekik fizetni, amennyit csak akarnak. Csak hadd dézmáljanak, amíg tehetik, Isten nem fogja parancsolatát feledni és megfizet nekik érdemeik szerint. Nem akasztja őket zöld akasztófára, hanem szárazra, hogy soha életükben zöld ágra ne vergődjenek. Ha jó kormányzat volna az országban, természetesen hamar véget lehetne vetni a gonoszságnak, mint egykor a rómaiaknál, hol hamar üstökön kapták az ilyeneket, hogy mások is példát vegyenek.

Bár így járnának mind, kik a szabad és nyílt vásárból rabló-és uzsora-alkalmat csinálnak, hol mindennap megcsalják a szegényt, új nyomorúságot és drágaságot okoznak és mindenki ad-vesz vakmerőn, dacol és döllyösködik, mintha joga volna áruját olyan drágán adni, ahogy neki tetszik és senkinek sem szabadna ebbe beleszólni. Hagyjuk csak ezeket uzsoráskodni, nyomorítani, írgykedni; mi Istenben bízunk, aki majd, ha eleget nyomorgattál, uzsoráskodtál, gondoskodik róla, hogy kimondja az utolsó szót és gabonád a magtárban, borod a pincében s marhád az istállóban pusztul el. S ha valakit csak egy arannyal csalsz is meg, az egész halmaz fog megrozsdásodni és emésztődni, hogy semmi örömöd se legyen benne.

Azt ugyan tapasztaljuk napról-napra, hogy lopott és hamisan nyert javakon nincs áldás: milyen sokan vannak, kik éjjel nappal kuporgatnak, kapargatnak s egy fillérrel sem lesznek gazdagabbak. És ha sokat gyűjtenek is, annyi bajjal és szerencsétlenséggel küzködnek, hogy nincs örömük benne és gyermekeik nem örökölhettek. De mivel ezt senki sem gondolja meg és úgy tesznek, mintha semmi közünk sem lenne hozzá, Istennek másképp kell velünk elbánni és móresre tanítani. Egyik országos csapást a másik után küldi, vagy egy sereg zsoldost szállásoltat be hozzánk, kik egy óra alatt kiürítik zsebeinket, szekrényeinket és nem nyugosznak, míg egy fillérünk van, sőt hálából még felégetik házunkat

és gazdaságunkat is és meggyalázzák nőnket, gyermekünket. Végül, ha sokat lopsz, vigyázz rá, hogy téled épen annyit fognak ellopni. Aki meg erőszakkal rabol és jogtalanul nyereszkedik, majd megéri, hogy vele épúgy tesz más. Mert az Isten mesterien érti: mivel mindegyik a másikat lopja, az egyik tolvajt bünteti a másikkal. Honnan vennénk különben elég akasztófát és kötelet!

Aki okos ember, szívlelje meg, hogy ez Isten parancsolata és nem tréfa akar lenni. Csak vess meg bennünket, csalj meg, lopj meg, rabolj ki, mi ezt is kiálljuk, elszenvedjük a te dölyfödet és a miatyánk szerint megbocsátunk és megkönyörülünk. (Mert az istenfélők mégis meg fognak élni, és te lopó többet ártasz magadnak, mint másnak.) De őrizkedj, ha a szegények jönnek, (sokan vannak most!), kiknek mindennapi garasukból kell vásárolniok és élniök és te rájuk rontasz, mintha mindenki a te kegyelmedből élne, uzsoráskodsz, fősvénykedsz, nyúzkod róluk a bőrt, büszkén s orcátlanul visszautasítod azt, akinek adnod kellene; a szegénység majd nyomorultán és szomorúan tovamegy, de mivel senkinek sem panaszkodhatik, az égbe kiált. Őrizkedj ettől (mondom neked még egyszer), mint magától az ördögtől. Mert az ilyen sóhajnak és kiáltásnak olyan hatása lesz, amely borzalmas neked és az egész világnak. Mert azokat fogja érni, kik a szegénynek és sanyargatottnak pártját fogják és nem akarják boszulatlanul hagyni. Nem gondold meg ezt és dacolsz? Akkor meglásd, mit vontál szegény fejedre! Ha neked mindezek ellenére is sikerülne és jól menne dolgod, akkor Istent és engem az egész világ előtt hazugnak mondhatasz.

Mi eleget intettünk, óvtunk. Aki nem akarja meggondolni és elhinni, ám menjen, majd meglátja. De az ifjú nemzedéknek meg kell ezt mondani, hogy óvakodjanak és ne induljanak a zabolátlan tömeg után, hanem Isten parancsolatát tartsák szem előtt, hogy Isten haragja és büntetése ne érje őket. Nekünk nincs más feladatunk, mint Isten ígését hirdetni és azzal büntetni, de a gátságot megakadályozni: ez a fejedelmeknek és a hatóságnak dolga, kiknek bölcsességüknek és bátorságuknak kell lenni a rendcsinálásra és rendtartásra mindenféle ügyben-bajban, hogy a szegényeket ne nyomorgassák és viszont a szegények bűnökkel ne terheljék magukat.

Legyen elég ez abból, hogy mit jelent lopni, hogy ne vegyük azt nagyon szűk értelemben, hanem a lehető legtágabb értelemben, amennyire felebarátunkkal dolgunk van. Röviden összefoglalva: tilos felebarátunknak ártani vagy kárt tenni (ezt sokféle-képen lehet gondolni: vagonából elvenni, megrövidíteni, meg nem

adni), ilyent el is túrni, vagy megengedni, hanem tartozunk őt óvni s javát előmozdítani. Továbbá parancsolja az Úr: javát munkálni, segíteni, ahol szükségét szenved, adni barátoknak, ellenségnek. Aki jó cselekedeteket akar, fog itt találni eleget, olyanokat, melyek Istennek tetszők és kedvesek, melyeket Ő meg fog áldani, hogy bőségesen visszafizesse, amit felebarátunk javára és hasznára teszünk, mint azt Salamon király tanítja (Példabeszédek 19.): «Kölcsön ad az Urnak, aki kegyelmes a szegényhez, és az ő jótéteményét megfizeti neki.» Van tehát neked gazdag Urad, ki bizonyára semmiben sem hagy szűkölködni s így vidám lelkiismerettel százszor többet élvezhetsz, mint amenynyit hűtlenséggel és jogtalanul összekuporgatsz. Aki nem akar áldást, az majd haragot és szerencsétlenséget talál.

A NYOLCADIK PARANCSOLAT.

NE TÉGY FELEBARÁTOD ELLEN HAMIS TANUBIZONYSÁGOT!

Saját testünkön, hitvestársunkon, földi javainkon kívül van még egy kincsünk, melyet nem nélkülözhetünk, t. i. a becsület, a jó hírnév. Nem akarhatunk ugyanis nyilvános gyalázatban és megvetésben élni az emberek közt. Azért nem akarja Isten, hogy nevünk, hírünk, becsületünk megrövidíttessék, épúgy, mint nem akarja javaink kárát sem. Hogy mindenkinek, hitvestársra, gyermeke, házanépe, szomszédja előtt legyen becsülete. Ez a parancsolat elsősorban arra az esetre vonatkozik, ha bíróság előtt valakit ártatlanul bevádolnak, hamis tanuk által bajba kevernek, hogy büntetést kapjon: testi, vagyoni vagy becsületbeli büntetést.

Ugy tetszik, mintha ez ránk nem is vonatkoznék, de a zsidónál ez nagyon általános dolog volt. Ez a nép ugyanis igen kifinomult, rendezett kormányzat alatt élt; és ahol ilyen a kormányzat, ott nincsenek e nélkül. Az ok pedig ez: ahol van bíró, polgármester, fejedelem és más felsőbbség, ott e világ sora szerint az megy, hogy senki sem akar mást megsérteni és azért képmutatóskodik, s úgy beszél, amint a kegy, a pénz, a kilátás, a barátság megkívánja; a szegény ember ügye pedig bizony csak elnyomásban, igazságtalanságban és büntetésben részesül. És általános nyomorúság a világon, hogy a törvényszékeken ritkán ülnek kegyes emberek. Mert a bírónak mindenekelőtt kegyesnek, azután bölcsnek, józannak, de mérésznek, sőt vakmerőnek is kellene lenni. S ugyanígy a tanunak is kegyesnek és bátornak. Mert akinek igazán kell itélnie és ítélettel sujtania, az sokszor fog jóbarátokat, sógorokat, szom-

szédokat, gazdagokat és hatalmasokat megharagítani, akik neki sokat használhatnak és árthatnak. Azért vaknak kell lennie, szemét behúnyni és fülét befogni, nem látni és nem hallani, csak azt, ami előtte van és azt megítélni.

Először tehát azt parancsolja Isten, hogy kiki az ő felebarátját jogához segítse és ne engedje akadályozni vagy megalázni; segítse elő annak a dolgát és az egyenes utat járja, akár bíró, akár tanu, s legyen az bármilyen ügy. Különösen jogászaiknak szól ez, hogy törekedjenek a helyes és egyenes utat járni. Ami igaz, azt hagyják meg igazságnak és ne forgassák, ne takargassák s el ne hallgassák, tekintet nélkül pénzre, vagyonra, becsületre, vagy hatalomra. Ez az első és egyszerű értelme ennek a parancsolatnak mindarról, ami a bíróság előtt történik.

Van azonban sokkal tágabb értelme is, ha szellemi értelemben vesszük és lelki törvényszéket értünk. Itt úgy van, hogy mindenki hamis tanuságot tesz a másik ellen. Mert a jámbor prédikátorok és keresztyének a világ szemében csak eretnek, pártos, sőt lázító és rémítő gonosztevők. Isten ígéje maga is kénytelen eltűrni, hogy gyalázatosan és dühvel üldözzék, gyalázzák, hazugnak mondják, kiforgassák és hamisan magyarázzák. Dehát ennek így kell lenni, mert e világ vak, az igazságot és Isten gyermekeit kárhordatja, üldözi, s mindezt nem tartja bűnnek.

Harmadszor tilos e parancsolat szerint a nyelv minden bűne, ami által felebarátunknak árthatunk. Mert hamis tanuságot tenni semmi más, mint a nyelv műve: amit már most a nyelvvel lehet a felebarát ellen tenni, azt akarja vele Isten megakadályozni, tegye azt akár a hamis prédikátor elferdített tanítással és istenkáromlásokkal, akár a gonosz bíró vagy tanu hamis ítélettel, vagy akárki, akárhol hazugságokkal s rágalmazással. Ide tartozik különösen a megszólás gonosz bűne, amely az ördögnek a műve, miről sokat lehetne beszélni. Mert mégis csak gyalázatos és szégyenletes dolog, hogy mindenki szívesebben hallja felebarátjáról a rosszat, mint a jót. És bár mi gonoszak vagyunk, mégsem tudjuk elviselni, hogy valaki rosszat monjon rólunk, hanem mindenki azt szeretné, hogy az egész világ csak gyönyörűt mondjon róla; de ha másról jót mondanak, azt nem szeretjük hallgatni.

Azért ezt a bűnt is tanuljuk meg kerülni, mert felebarátja nyilvános megítélésére és büntetésére senki sem rendeltetett, még ha látja is bűnét, ha csak nem hivatott itélni és büntetni. Mert nagy különbség van a kettő között: bűnt megítélni és bűnt tudni. Tudnod lehet, de ítélned nem szabad. Látom és hallom, mit tesz felebarátom, de nem vagyok hivatva őt megítélni. Ha most rá-

támadok, ítélek, kárhozzátok, olyan bűnbe esem, mely nagyobb, mint az övé. Ha tudod, akkor ajkad legyen sír, tömd be, míg hivatva leszel bírászkodni és büntetni.

Azok a megszólók, akik nem állapodnak meg a tudásnál, hanem ítélnék és ha valamit tudnak felebarátjukról, akkor minden sarokban elpletykázzák: örvendeznek, hogy más bűnében hente-reghetnek, s mint a disznók fetrengenek és turkálnak a sárban. Ez semmi más, mint belekontárkodás az Isten dolgába, itélni és büntetni a legkeményebb ítélettel. Mert egy bíró sem tehet többet, minthogy megmondja: ez tolvaj, ez gyilkos, stb. Azért aki ilyent mer felebarátjáról mondani, az olyan hatalmat követel magának, mint a császár vagy a felsőbbség. Mert bár a kard nem a te tiszted, mérgező nyelvedet mégis felebarátod gyalázatára és kárára használod.

Isten azért azt akarja, hogy senki se szóljon felebarátjáról gonoszul, még akkor sem, ha az bűnös, még ha jól tudja is azt, de még kevésbé szóljon, ha csak «aztmondják»-ból tudja. Te azt mondd: «ne szóljak, mikor igaz?» Felelet: «miért nem viszed hivatott bíró elé?» — «Nem mondhatom nyíltan, mert számra koppintanak.» — «Ejnye kedvesem: érzed a pecsenyeszagot? Ha nem mersz hatósági személy elé állni és felelősséget vállalni, fogd be a szádat. Ha pedig tudod, magadnak tudd és ne másnak. Mert ha tovább mondd, mégis olybá tűnsz, még ha igaz is, mintha hazudnál, mert nem tudod igazolni.» Azonkívül gazember módjára viselkedel. Mert ne vegyük el senkinek a becsületét és hírnevét, ha előbb nem nyilvánosan vétetett el. Hamis tanubizonyság minden, amit kellően bebizonyítani nem tudunk.

Azért ami nem eléggé bizonyíthatóan nyilvánvaló, azt senki se hozza nyilvánosságra, se ki ne adja igazságnak. S végül, ami titok, azt hagyjuk meg titoknak vagy büntessük titkon, ahogyan még hallani fogjuk. Azért ha lotyó szájra akadsz, amely más valakit csepül és rágalmaz, vágd a szemébe, hogy belepiruljon; akkor sok olyan ember befogja a száját, aki egyébként más szegény embert olyan hírbe kever, amiből bajjal tud kigázolni. Mert a becsületet és jónevet könnyű elrabolni, de nehéz visszaadni.

Látod, hogy tilos másról rosszat mondani, kivéve a világi hatóságnak, predikátornak, atyának, anyának, hogy a parancsolatot helyesen értelmezzük és a bűn büntetlenül ne maradjon. Amint az ötödik parancsolat szerint senkinek testében kárt nem szabad tennünk, kivéve a hóhért, aki hivatásánál fogva nem tesz felebarátjának jót, hanem csak rosszat és még sem vét a parancsolat ellen, azért mert Isten ilyen hivatást is rendelt: épen úgy kívülök senki

más ne kárhoztasson és ítéljen. Ha pedig azok nem teszik, kik erre hivatottak, épúgy vétkeznek, mint akik hivatás nélkül a maguk szakállára ítélnék. Mert nékik a szükség parancsolja, hogy a bűnnel foglalkozzanak, vádoljanak, valljanak, kérdezzenek, tanuskodjanak. Ez is csak úgy van, mint az orvos, kinek néha, a gyógyítás érdekében, a máskülönben elfedett helyeket is látni és tapintani kell. Így van a felsőbbség, az atya, anya, így a testvérek és a jóbarátok. Ezek tartoznak egymásban a rosszat megbüntetni ott, ahol az szükséges és helyes.

De az volna az igazi, ha az evangéliomhoz tartanánk magunkat (Máté 18.), hol Krisztus ezt mondja: «ha a te atyádfia vétkezik ellened, menj el és dorgáld meg őt négy szemközt». Ime egy igen becses és finom tanács, hogy mint kell a nyelvet kormányozni. Ezt jegyezzük meg a visszaélés ellen. Így cselekedj tehát, felebarátodról máshol ne szólj gonoszul, titkon ellenben intsd őt, hogy javuljon meg. Ha pedig mástól hallasz valamit, amit ez vagy az tett, tanítsd őt is erre, hogy menjen és büntesse meg maga, ha szemtanú, különben pedig hallgasson.

Ezt megtanulhatod a magad házánál is. Mert a gazda is úgy cselekszik: ha látja, hogy a szolga nem teszi, amit kell, ő maga szól neki. De örült volna, ha a szolgát otthon hagyná ülni és kimenne az utcára a szomszédoknak panaszkodni. Majd megmondának neki: «Te bolond, mi közünk nekünk ehhez, mondd ezt ő neki.» — Lám ez testvéries eljárás volna. Segíteni a bajon is, meg a felebarátod becsülete is megmaradna. Ahogy Krisztus is mondja: «ha hallgat rád, megnyerted a te atyádfiát». Akkor szép dolgot vittél véghez. Azt hiszed, könnyű dolog a testvért megnyerni? Szedd össze az összes szerzeteseket és rendeket összes jócselekedeteikkel és megládd, van-e annyi dicsőségük, hogy egy testvért is megnyertek.

Továbbá ezt tanítja Krisztus: «Ha pedig nem hallgat rád, végy magad mellé még egyet vagy kettőt, hogy két vagy három tanú vallomásával erősíttessék minden szó.» Mindíg azzal kell beszélni, akit érint és nem annak háta megett. Ha ez nem segít, vidd a gyülekezet elé nyíltan, a világi vagy egyházi bíróság elé. Mert itt nem állsz egyedül, hanem vannak tanuid, kikkel bizonyíthatsz a bűnös ellen, minek alapján a bíró ítélhet és büntethet. Így lehet jó úton elérni, hogy a gonoszt megakadályozzuk vagy megjavítsuk. Ha mindenütt csak beszélnek a másikról és szennyet hánytorgatnak, attól senki sem javul meg, mikor meg tanunak kellene odaállni, akkor senki sem vállalja, hogy mondta. Jó volna azért az ilyen szapulókat jól

megleckéztetni, hogy mások is okuljanak. Ha ugyanis a felebarátod javára tennéd, vagy az igazság kedvéért, akkor nem bujkálnál titokban és nem félnél a napvilágtól.

Mindezt a titkos bűnökről mondtam. Ahol a bűn nyílt, a bíró és az emberek tudnak róla, ott bűn nélkül kerülheted az illetőt, mint olyat, ki maga juttatta magát a gyalázatba. Erről nyíltan is lehet beszélni. Mert ami nyílt és ismert dolog, az nem eshetik a megszólás és hamis ítélkezés vagy bizonyágtétel fogalma alá. Mint ahogy most a pápát is nyíltan ostorozzuk és nyíltan szólunk róla könyvekben az egész világ előtt. Mert ahol a bűn nyilvánvaló, ott a büntetés is legyen nyilvánvaló, hogy mindenki tudjon őrizkedni tőle.

Az tehát a veleje és egyszerű értelme ennek a parancsolatnak, hogy senki embertársának, legyen az barát, vagy ellenség, nyelvével ne ártson, és róla rosszat ne mondjon (akár igaz, akár nem), ha nem történik parancsra, vagy javítás végett. Hanem használja nyelvét akképen, hogy mindenkiről a legjobbat mondja, bűnét és gyarlóságait takarja, mentse s becsületével szépítse és ékesítse. Az indok elsősorban az legyen, amit Krisztus mond az evangéliumban, amiben a felebarátainkra vonatkozó összes parancsolatokat összefoglalja: «Amit akartok, hogy az emberek tiveletek cselekedjenek, ti is akképen cselekedjetek.»

A természet is ezt tanítja saját testünk által, amint azt Pál mondja I. Kor. 12.: «amelyek a test legerőtlenebb tagjainak látszanak, azok igen szükségesek, és amelyeket a test tisztességtelenebb tagjainak tartunk, azoknak nagyobb tisztességet tulajdonítunk és amelyek éktelenek bennünk, azok nagyobb ékességben részesülnek. «Az arcot, a szemet, az orrot, a száját senki sem fedi el, mert nem kell, mert ezek a legtisztességesebb tagjaink, de a tisztességteleneket elfedjük. A kezeknek, szemeknek, az egész testnek kell segíteni azokat elfedni. Így mi is, ami felebarátunkon nem szép, azt ékesítsük, és mindenképen emeljük becsületét; segítsük és hárítsuk el viszont, ami nem válik becsületére. Az különösen szép és nemes erény, ha valaki mindent, amit másról hall (ha nem ismert bűn) javára magyaráz, nem úgy, mint a gonosz nyelvek, kiknek csak az a törekvésük, hogy valamit találjanak és előkaparjanak, hogy mást megítéljenek, s mindent a leggonoszabbul magyarázzanak és forgassanak, — miben most különösen az Isten igéje és predikátorai részesülnek.

Azért ebben a parancsolatban igen sok jó cselekedet rejlik,

melyek Istennek tetszők és igen sok jót és áldást hoznának, ha a vak világ és a hamis szentek ezt belátnák. Mert nincsen semmi az emberen és emberben, ami többet használhatna és árthatna világi és egyházi dolgokban, mint a nyelv, bár ez a legkisebb és leggyengébb tag.

KILENCEDIK ÉS TIZEDIK PARANCSOLAT.

NE KÍVÁND FELEBARÁTOD HÁZÁT. NE KÍVÁND FELESÉGÉT, SZOLGÁJÁT, SZOLGÁLÓLEÁNYÁT, BARMÁT VAGY BÁRMIFÉLE TULAJDONÁT!

E két parancsolat egyenest a zsidóknak szól szintén, de azért részben minket is illet. E kettőt ugyanis nem a paráznaságra vagy lopásra értik, mert ezeket eléggé megtiltották már az előző parancsolatok. A zsidók úgy gondolták, hogy mindezeket megtartották, ha külsőleg megtették, vagy nem követték el a cselekedeteket. Isten azért a célból toldotta hozzájuk még e két parancsolatot is, hogy bűnnek és tilalmasnak tartásák már azt is, hogy felebarátjuk feleségét vagy javait megkívánják, vagy valami módon azok megszerzésére törekedjenek. Különös jelentősége volt ennek azért is, mert a zsidó társadalmi rendben a szolgák és szolgálóleányok nem voltak szabadok, mint a mostaniak, akik bérért szolgálnak addig, ameddig akarnak. Azok urok tulajdonai voltak testestől, mindenestől, amijük csak volt, épúgy mint a barom, vagy egyéb vagyon. Ehhez járult, hogy mindenkinek joga volt feleségét váló-levél mellett nyilvánosan elbocsátani és másikat venni. Már most fönnállott a veszély kölcsönösen, hogy, ha valaki megszereti a másik feleségét, keres valami okot, hogy a saját feleségét elküldje, viszont a másiktól elidegenítse az övét, hogy azután valami jó ürüggyel, szép szerén megkaparintsa magának. Náluk ezt nem is számították bűnnek vagy gyalázatos eljárásnak. Époly kevésbé, mintha ma a házi úr elbocsát egy szolgát vagy szolgálót a cselédségből vagy valaki valami módon elcsalogatja a szolgálatából a más alkalmazottját.

Ezeket a parancsolatokat tehát, amint mondtam, úgy értelmezték ahogy az helyes is különben, hogy senki ne tűzze ki célul a más tulajdonának, — minő a feleség, cselédség, ház és udvar, szántóföld, rét és barom, — megkaparintását, még a jogosság színe vagy ürüggye alatt sem. Csakhogy ennél még sokkal többet foglalnak magukban ezek a parancsolatok. Mert fennebb a hetedik parancsolat tiltja azt a bűnt, hogy az ember idegen vagyont ragadjon magához, amihez semmi néven nevezendő joga sincs. Itt azon-

EGY KÁPLÁN NAPLÓJÁBÓL.

ELŐSZÖR A SZÓSZÉKEN.

MILY hatalmas tömeg! Alul őszhajú aggastyánok és feketeruhás, tisztos matrónák, az oltár körül selyembe burkolt, ujjatlan ruhájú, kicicomázott parasztlányok; a karzaton férfiak, tehetős és derék gazdabácsik, — azután ifjak és egynéhány tanító. Sokan és mégis nagyon kevesen. Ünneplőbe öltözve és Igét sóvárgóan. — Vajjon mért jöttek a templomba? Imádkozni, épülni, vagy kritizálni? Imádkozni is, épülni is és kritizálni is. Hallották, hogy az új káplán fog bemutatkozni, akit meg is kell bírálni. Megteszi-e, vagy pedig menesztik?

A prédikáció izgalmaiban mégis végignéztem ezen a hatalmas tömegen. Minden szem rám mered, minden illetlen suttogás tárgya most én vagyok, minden lekicsinylés és magasztalás most egyes-egyedül az enyém.

De aztán, ott a szószéken lesz hatalmas a tömeg. Most már nem is a kritikus parasztot látom, most már nem is látom a tömeget. Csak magamat. Fiatal, erőtlen, tehetetlen önmagam, szolgálóját az Istennek. És az egész templom átváltozik egy roppant felelősségre vonással, egy hatalmas számonkérésé. Szolgálók-é, vagy csak bemutatkozom? Igét hirdetek-é, vagy csak leckét mondok? Testvért látok-é magam előtt, vagy csak parasztot? Bizonyoságot teszek, vagy csak utánozok? Isten lelke szólaltat meg, vagy emberi hiúságom és kötelességem? — És ennek a szegény, szegény igesóvár tömegnek igazán szolgálója, igehirdetője leszek-e, és hogyan? Mért állok itt egyáltalán?

Szerencsére elhallgatott az orgona és nekem meg kellett szólalnom. Különben talán lezavart volna a szószékről a lelkiismeret.

*

K. b. egy év múlva elmeséltem első szereplésemet egy megértőnek vélt szolgatársnak. Kinevetett.

AZ ELSŐ ÚRVACSORAOSZTÁS.

Valljátok-e magatokat Isten előtt bűnösnek? — Milyen rettenetes dolog ezt kérdezni a hívők sokaságától! Theologus éveimben egyszer sem kérdeztem önmagamtól komolyan, hogy hogyan is fogok én majd egyszer kegyelmet és bűnbocsánatot hirdetni? Hogyan merészelek majd számonkérni bűnbánó feleleteket? De hát most pap vagyok, hivatalos személy. Kérdezek, ők felelnek, szólok, ők hallgatnak, imádkozom, — s ők velem együtt emelik szívüket az Istenhez. Nagyon felemelő érzés ez. De szerettem volna önmagamtól megkérdezni: tudod-e, hogy mi az a kegyelem, mi a bűnbocsánat? Mikor élted át? De nem is kellett kérdezniem, mert valahogy nagyon éreztem: az, hogy én itt állok, az végtelen nagy kegyelme az Istennek. Aztán nagyon ügyetlenül osztottam az úrvacsorát, különösen a bort.

*

Azt mondják, hogy ezt is meg lehet szokni. Csak bele kell jönni.

AZ ELSŐ BETEGNÉL.

No, ezt ugyancsak kifogtam. Soha sem bírtam a nagy betegeket. Pedig ez igazán nagy beteg volt. Vagy őt helyen folyt a teste. A szoba szellőzetlen és undorítóan bűzös. Mindjárt az ajtóban megcsap ez a kellemetlen szag. Szerettem volna visszamenni és lemondani a papi diplomáról. Hiszen, ha így kezdődik, hogy fog folytatódni? — Rosszullét fogott el és éreztem, hogy nagyon elsápadtam. De olyan könnyörgőn nézett rám az a szerencsétlen beteg, olyan könnytelenül és türelmesen viselte súlyos keresztjét s látszott, hogy megjelenésem szinte felvidította és megkönnyebbítette; — tekintete olyan kérlelő hivatásnak látszott, hogy elfelejtettem undorodni és barátságosan kezet szorítottam vele. Kiült arra a nagy beteg testre a léleknek minden vágya, minden bűnbánata és minden szenvedést legyőző ereje. Mennyi bűnbánat, mennyi megnyugvás tud összehalmozódni egy ilyen szétroncsolt, nyomorúlt, beteg testben!

Úrvacsorát adtam betegemnek. Ő felvette. Azután nem szólt többet egy szót sem. Csak ez, és épen csak ez kellett neki.

Félóra múlva már nagyon sirtak körülötte.

*

Amikor kiléptem a tiszta levegőre, első gondolatom az volt: Jézus ma is gyógyít, az én hivatásom pedig nagyon szép lesz.

AZ ELSŐ KOPORSÓNÁL.

Nem tudtam, hogy magam is sírjak. vagy pedig vigasztaljak. Mind a kettőt szerettem volna. Úgy fájt nekem az az özvegy asszony azzal a hét új árvával! A legkisebb még játékfakanállal játszadozott egy nénike karjaiban. Kis kacsóival oda-odaütögette azt a fakanalat a koporsóhoz s úgy tett, mintha nagyon, nagyon szórakoztatná őt az a sok keserves sírás és zokogás. — Hát lehet ezeket egyáltalán megvigasztalni? Hiába mondtam én, hogy majd az Istennél találunk vigasztalást, hiába mondtam, hogy majd az Úr gondot visel az árvákról, — csak több szem telt meg könnyel. És amikor búcsúztattam, (de kár volt ezt kitalálni!) beszélni sem lehetett a sok kesergő jajgatás miatt.

Nagyon levert voltam az első temetés után. Kezdtem kétségbeesni, mikor arra gondoltam, hogy bizony nagyon gyengén tudok vigasztalni. Hát még majd akkor, amikor egy jól felhúzott temetőmasina lesz belőlem! — Szinte megborzadtam ennek a gondolatától...

Hogy még egyszer visszagondoltam erre a temetésre, boldog voltam, mikor eszembe jutott, hogy egy kis ideig mégis megállt a könnyzápor, megszűnt a keserves jajgatás. Akkor, amikor imádkoztunk. Mintha ez az imádság lett volna az egyetemes vigasztalás.

*

Nagyon szégyenlem még ma is, de itt kellett először rájöttnöm, hogy a legnagyobb vigasztalás az imádkozás.

*

Azt mondják, hogy vannak evangélikus gyülekezetek, ahol már csak imádsággal temetnek.

AZ ELSŐ CSALÓDÁS.

A fehér asztal mellett beszélgettünk komoly dolgokról. Én is hozzászóltam. De úgy látszik, nagyon rosszul, mert két szolgatársam az Urban sietett kijelenteni: ti a theológián csak átimádkoztátok az egész időt.

ELŐSZÖR A TANYÁN.

Soha sem vágytam annyira hirdetni az Igét, mint mikor jöttek a feketeruhás tanyasiak, akiknél a legnagyobb esemény az először mentem egy ú. n. tanyai iskolába. Messze kilométerekről

jöttek a feketeruhás tanyasiak, akiknél a legnagyobb esemény az istentisztelet. Aztán megtelt a tanterem. Énekeltünk, imádkoztunk, istentiszteletet tartottunk. Nagyon közvetlenek, nagyon melegek, nagyon családiasak és meghatók ezek az istentiszteletek. Nem tudnak megválni az iskolától. Ide jártak egykor, mint gyermekek, tanultak írni, olvasni és számolni, — és most is csak ugyanazokban a padokban ülnek, hogy megtanuljanak — élni. Templommá szélesedik szemükben az ócska tanterem. A katedra oltárrá, a harmónium pedig hangosan bűgő orgonává változik át. És innen viszik magukkal a ritkán osztogatott lelki mannát. Sokszor bizony néhány hétre valót. Szerencsénk, hogy van egyetlen lelki táplálatójuk, — az énekeskönyv, mert a hetivásár és a kalendárium kulturája nagyon szűken mérné az életrevalót. Milyen jó is lehet nekik a nagy és nehéz munka után felmelegedni az énekeskönyv mellett! És jaj annak a lelkésznek, aki megfelel ezekről a szegény tanyasiakról!

*

Csodálatos, hogy ezek a tanyasiak milyen szépen tudnak énekelni. Csak azt mondják, hogy nagyon nehéz gondolni őket. Mert télen vagy nagy a hideg, vagy nagy a sár, nyáron pedig fáradt a tanyai paraszt.

*

Nagy probléma ez! És mégis «theologus túltermelés» van Sopronban.

AZ ELSŐ LÁTOGATÁS.

Azzal a bizonyos «pietista mázzal» (?), mit a theológián magunkra kentünk, mentem egy tanítványom szüleihez. Az apa csendes örült, de azért mégis 8 gyermeknek az apja. Az anya nem mehet munkába, mert karonülő csecsemője is van. A gyerekek éhesek, rongyosak, piszkosak, a szoba olyan, mint a nincstelen ember lakosztálya. Szalmazsákos, lehellettől fűtött, s nyomorúsággal zsúfolt.

— Van bibliájuk?

— Nincs, mert megvette a baptista szomszéd. Két kiló kenyert vettünk az árán. Senki sem olvasta, azt gondoltuk, hogy egyszer jóllakunk az árán.

Elővettem a magamét és felnyitottam Mt. 6, 25.-nél. És kértem őket, hogy imádkozzanak velem.

A „LAPPOK VALLÁSA“.

(II)

Az ilyen, nem kitaposott életösvényen sétáló, hanem megáradt folyamként minden keresztültörő megmozdulásoknál természetesnek kell találnunk, hogy vannak kilengések, sőt talán igen komoly, súlyos hibák is. Voltak ennél a meginduló mozgalomnál is. Bármily egyetemleges volt is a maga vidékén, természetes, hogy voltak nemcsak hívei, követői, hanem elkeseredett ellenségei is. *Laestadius* temploma mindig tele volt, de a hallgatóság soraiban ültek olyanok is, akik a beszédek kíméletlen, nyers hangján megbotránkoztak. Egyik vádat a másik után emelték *Laestadius* ellen. A följelentések egyre gyakoribbá váltak, úgy, hogy személyesen is számot kellett adni működéséről püspökének. Az ítélet végre is úgy szólt, hogy kétféle istentiszteletet kell tartania gyülekezetében. Egyet az új irány, egyet pedig a régi világ híveinek. A beszédek tartalmát is ehhez kellett mérnie.

Sajnos, voltak súlyosabb bajok is, amelyek azonban *Laestadius* személyével kapcsolatba nem hozhatók. Ő maga nem igen mozgott tágabb területen. A mozgalom viszont rohamosan terjedt. Sok helyen nem tudták megemészteni. Félreértették. A félvad lapptermészet elvesztette egyensúlyát, a gyötrő bűntudat vagy pedig a szabadulás átérzése feletti öröm egészen megdöbbentő formában jelentkezett némely helyen. Rajongók túntek fel, akik magukat Krisztusnak, Szűz Máriának, szenteknek és tisztán «lelkieknek» mondták. A Luther korabeli rajongókéhoz és a parasztlázadáshoz hasonló mozgalmak keletkeztek. Egy csoport valósággal dühöngve nekiindult a vidéknek (Norvégiában), sőt gyilkolt is. A csoportot a hivatalos hatóság közbeléptével elfogták s a vezetőket kivégezték. Az egész természetellenes rajongás ezek után csakhamar megszűnt. Ezzel a *Laestadius* megindította vallási mozgalom is átesett a gyermekbetegségen. Megkezdődhetett az építés.

Érthető, hogy ezek a jelenségek — bár személyével és működésével nem függnek össze — *Laestadiusra* mégis nagyon lesújtón hatottak. Hozzájárult ehhez, hogy öreg korának beköszöntésével új vezetők kerültek az élre, akik már neki is tanácsokat osztogattak s rosszalásukat nyilvánították. Temploma csaknem üres lett az utolsó esztendőkből. Megkeseredett lélekkel, a minden erejét igénybevevő küzdelemtől fáradtan hajtotta fejét örök pihenésre 1861-ben.

Laestadius meghalt, de az elvetett mag még életében kicsírázott, halála után pedig rohamos fejlődésnek indult. Míg kezdetben minden vezetés, irányítás nélkül terjedt és hatott a mozgalom az egyes emberek között, hovatovább mindjobban a céltudatos törekvés érvényesült a jövőbe is tekintő munkánál. Már *Laestadius* gyűjtött maga köré egy kisebb válogatott hadsereget, amelyik munkájában segítette. Nemsokára pedig teljesen ezen munkatársak kezébe került a vezetés. Egyszerű, világi emberek kezébe, akik előzőleg rendszerint züllött,

sokszor már-már végleg elmerült szerencsétlenek voltak, de miután az Ige hatalma átfurmálta őket, a további életüket mások megmentésére szánták.

Kezdetben csak közvetlen érintkezés, baráti beszélgetések útján terjedt a mozgalom. Ha a Lappföldről más vidékre szakadtak némelyek, ott is megismertették a *«laestadianizmust»*. Szabók, suszterek műhelyükben, kereskedők boltjukban, katonák a laktanyákban közrefoglák egy-egy társukat és igyekeztek a lelkére beszélni és más életre bírni. Később azonban rendszeres bémisziói munkához láttak a vezetők. Ha valahonnan kérés érkezett hozzájuk, hogy igehirdetőket küldjenek, sőt esetleg saját elhatározásukból is, az apostolok példájára *kettesével* követeket küldtek ki messze vidékekre. Ez a kettős szám csakhamar rendszerré vált. A küldöttek, főként na újoncok voltak, *Laestadius* néhány írott beszédjével zsebükben kelték útra és azok felolvasásából állott igehirdetésük. Lassanként azonban már gyakorlott prédikátorok is kerültek ki soraikból.

Amikor idegen gyülekezetben megjelentek, ha csak valami akadály nem merült fel, több napig is ott maradtak és naponként két összejövetelet tartottak. A lefolyásuk egészen egyszerű. Elején valamelyik ének néhány versét énekelték, utána rövid imádság, rendszerint egy-egy ének szövegével. Ezután az asztalfőn ülő két «követ» közül az egyik felolvasott valamit a Szentírásból, a másik pedig versről-versre haladva magyarázni kezdte. A külső formákra igen sokat adtak, így pl. Jézus példájára hivatkozva az igehirdetés is *ülve* történt. Gyakori eset volt, hogy az igehirdetés közben, — ha az utat talált a hallgatók szívéhez — nagy felindulás támadt némelyeknél. Sírva tettek vallást bűneikről, mások pedig hangosan kiáltozva áldották az Istent a Krisztusban számukra megjelent kegyelemért. Az összejövetelet befejeztével a prédikátorok még *személyes beszélgetés* útján is próbálták megtérésre bírni azokat a hallgatókat, akiknél úgy látszott, hogy hatást keltett az igehirdetés.

A «követek», de általában a mozgalom minden híve is, eljárásukban bátrak, rettenthetetlenek, a Krisztusról való bizonyágtévést kötelességüknek tartják *vallástalanok előtt is*. Véleményüket nyersen, őszintén kimondják. Az egyik szolgabíró pl. maga elé idéztetett egy a környéken tartózkodó «követet» s szigorú hangon vonta felelősségre: «Igaz-e, hogy te ördögnek mondtál engem?» «Én téged ördögnek?», kiáltott a felelősségre vont öreg. «Én mondanék ilyet előljárómról, ki Istennek jobb keze? Hát hová jutnánk, ha nem lenne felsőbb-ségünk, akinek a hivatása a gonosz megbüntetésé? De azt igenis mondom, hogyha meg nem térsz, te is a pokolba jutsz!»

Az ily bátor és élénk mozgalom csakhamar túllépte a tulajdonképpeni «Lappok földjé»-nek határait és messze vidéken elterjedt. Svédországban, tehát szülőhazájában, meglehetősen hamar elérte a végleges határait s inkább csak a lappok között maradt meg. Norvégiában már nagyobb területet foglalt, de átsapott Finnországba is, hol túlnyomóan meghódította az egész északi részt s ma is legnagyobb az összes népies vallási irányok között. Innét továbbterjedt az orosz területre is, Észtországba, sőt az amerikai finnek között is erősen megvetette lábát. A *«lappok vallása»* tehát már csak elterjedésénél fogva is megszűnt annak lenni s ma már mint a finn evang. egyház kebelén belül élő és munkálkodó *«laestadianus»* vallási irány ismeretes.

A mozgalom sajátos tanáról is meg kell emlékeznünk. Ez azonban elég nehéz feladat. *Laestadius* ugyanis tant nem alkotott, de nem is akart teremteni. Gyakorlati ember volt, ki nem a tanban, hanem az *emberek életében* kívánt javulást. Ezt különben mutatják az eddig elmondottak is. Halála után

mégis sajátos *laestadianus tanggyűjtemény* alakult ki. Az egyszerű vezetők mind beljebb és beljebb hatolnak az írásba. Az egyik ezt, a másik azt látja meg, összevetik tapasztalataikat. Jönnek külső támadások, azokkal szemben védekezniök kell, szükséges tehát bizonyos igazságok leszögezése, rögzítése és így lassan-lassan egy sajátos hittan váza alakul ki. Erről mégis nehéz beszélni, mert ők maguk is rengeteget vitatkoztak egyes kérdésekről s a dolog végül is odafejlődött, hogy a mozgalom hívei több csoportra különültek el.

Tény az, hogy e kettő körül forog az egész tanításuk: bűn és kegyelem.

A bűnt kegyetlenül ostorozzák. A Lappvidék 1800-as éveinek szomorú állapotából következik az is, hogy különös hevességgel harcolnak a világiasság, mulatságok, piperészkedés, iszákosság és tánc ellen. Helytelenítik a kamatszédést. Sok vita volt a nyilvános gyónásról is. Némelyek a *megtérés szükséges feltételének* tartják. A bűnösnek legyen bátorsága bűnét megvallani. Mások arra az álláspontra helyezkednek, hogy ezt nem lehet kötelezővé tenni, mert akkor *merev törvény* lesz, betűhöz való ragaszkodás, már pedig: a betű ö. Általában véve a mozgalmat két fő irány képviseli:

1. A *régi irány* embere merev és meglehetősen szűkkeblű. Az evangéliomot hangsúlyozza a törvénnyel szemben. Az evangéliom révén megbizonyosodott Isten kegyelméről s ezért *biztos* a maga üdvösségében. Ez az öröm tölti el akkor, amikor tudatára ébred a megkegyelmeztetésének és *nyilvánosan, hangos szóval* is dicséri az Istent a gyülekezetben, a templomban. A bűntől való félelmet, a lelki gyötrődést ezután már nem ismeri. A gyülekezetnek központi jelentősége van hitében, mert *«az Isten ugyan milderült hat, de a gyülekezet által üdvözít»* — értve a gyülekezet által a maguk szűkebb lelki közösségét. A rajtuk kívül állókra könnyen ítéletet mondanak. Figyelmüket a belmisszióra irányítják. Összejöveleik szorgalmasan gyakorolják a bűntől való feloldozás embereknek adott jogát.

2. Az *új irány* embere sok tekintetben homlokegyenest ellenkező a régivel szemben. Így pl. *nem tud oly «nyugodt» lenni a maga üdvösségét illetőleg, hanem az összetörtetést, eleven bűntudatot hangsúlyozza.* Éppen a régi irány felfogásával szemben mondja: *«Én szerencsétlen, oly veszedelembe jutottam!... aludtam biztonságban, nyugodtan, nem félve semmi veszélytől... De most mint valami álomból ébredtem föl és látom, hogy a lelki álomosság elnyomhatja az embert még a keresztyénség kellős közepén is»... «És hogy ily ellenség a keresztyénség területén szabadon ronbolhat, annak okozói a szépen predikálók, akik hirdetik a bűnbocsánatot, ámbár a bűnös el sem ismeri azt bűnnek.»* (Az eleven bűntudat és bűnbánat hangsúlyozása révén ez az irány nagyon közel jutott a nem laestadianus *«felébredtek»* mozgalmához, melynek *Ruotsalainen Paavo* és *Malmivaara Vilmos* voltak a vezetői.) Tanításuk központjában a Kereszt evangélioma áll. Isten szent haragja a bűnnel szemben s kegyelme és irgalma a bűnös iránt.

A régi irány belmissziói tevékenységével szemben az új irány a *külmissziót* karolta fel nagy szeretettel. Kedvenc gondolatuk volt az orosz földön élő finn-ugor (zürjén, vogul, osztják) népek közötti munka megindítása, mivel azonban ezt a politikai viszonyok nem engedték meg, Kínát választották missziói területüknek.

A két irányt (régí és új) egyesíteni sok-sok kísérlet ellenére sem lehetett. Így a közös forrásból származó, egy cél felé törekvő mozgalom darabokra szakadt. Ennek legfőbb oka, hogy a vezetés csaknem kizárólag theologailag eléggé nem képzett világiak kezében volt s ma is még sajnálatosan kevés (8–10) a

lelkész vezetők száma. Ebből folyhat az is, hogy az egyházat e mozgalom körében szakadatlanul és erősen támadják. Mindig újból és újból felvetődött a «kiválás vagy bentmaradás?» kérdése, de ez csak olyan kacérkodásféle volt, mert minden esetben a leghatározottabban a maradás mellett döntöttek. «A gyülekezetnek — így szól a határozat — nem válnék javára az, ha új egyházat és gyülekezeteket szerveznénk, ... mert bármily tiszta új egyházat alkotnánk is, a gonosz lélek egy-kettőre elveti abba is a Júdásokat, csakúgy, mint a régi egyházba. Hitünk szerint Isten minket a régi egyház külső keretein belül hívott el arra, hogy prédikáljuk a megtérést és bűnök bocsánatát, nem pedig azért, hogy új egyházzá alakuljunk.»

Külsőleg vizsgálva talán sok kivetni valót is találunk a mozgalom fejlődésében, tanításában. Az értékelésnél azonban nem szabad elsősorban ez utóbbit tekinteni, mert hiszen láttuk, hogy ez csak mellékesen alakult ki. Az elindulásnál szó sem volt róla. A mozgalmat a leghétköznapibb, a *leggyakorlatibb élet hozta létre*, azt kell tehát nézni: mint felelt meg ezen feladatának? Ezt tette a finn evangélikus-lutheránus egyház is, amikor nem vetette el a mozgalom híveit, hanem türelemmel várta a vajúdás elmúlását és szeretettel közeledett a mozgalomhoz. Igyekezett egyetemes célok szolgálatába állítani annak helyenként hatalmasan jelentkező erejét. Mert az eredmény, amelyet a *laestadianus* mozgalom a gyakorlati élet terén felmutat, csakis elismerést érdemel. A nép erkölcsi színvonalát emeli. Főképpen a mélyre süllyedt szerencsétleneknek van nagy segítségére az új élet kezdésében. Az iszákosság, a könnyelműség, a mulatozás, fényűzés kiirtásával jótékonyan alapozta meg hívei gazdasági boldogulását is, mert hiszen mennyi rengeteg megtakarított fillér jutott így kenyérre! A mozgalom, bár politikába nem ártja magát, pálcát tört a kommunista, szociáldemokrata párt felett is. Kimondta, hogy keresztyén ember e pártok kötelékébe — tekintve azok *keresztyénellenes elveit* — nem tartozhat. Ezzel elősegíti az egyszerű ember tájékozódását a neki talán kevésbé világos kérdésekben, egyben pedig megbízható, feltétlen hazafias polgárokat is nevel hazájának. A «lappok vallása» híven teljesíti tehát azt a feladatot, amelyet elindulásakor vállalt.

DEDINSZKY GYULÁ.

(Vége.)

T H E O L O G U S É L E T

D. Dr. Pröhle Károly előadása. A soproni felső egyházmegye presbiteri konferenciáján, március 25-én az Ágostai Hitvallás jelentőségéről tartott D. Dr. Pröhle Károly prodékán úr mélyen szántó előadást (német és magyar nyelven). Keletkezését és történetét mellőzve az értékeit tárta fel. Békesség, szelídség, de ugyanakkor határozott, erőteljes hang jellemzi. Az *egyetemes* keresztyén egyházhoz akarnak tartozni e hitvallás vallói. Az egész hitvallás bizonygatót Isten szeretetéről, Jézus Krisztus kegyelméről és a Szentlélek közösségéről. Ez az „igen” benne. De határozott „nem”-et is tartalmaz mindannak a számára, ami ettől eltér. Ma is szükség van mind az igen-re, mind a nem-re. De a kettő csak együtt ad egészséges, evangéliumi, ágostai hitvallású keresztyénséget.

Az amúgy is gazdag tartalmú konferenciára a koronát tette reá ez az előadás. Adja az Úr, hogy gazdag áldássá váljék a hallgatók szívében!

Theológiai konferencia. Mint már mult számunkban is közöltük, a m. kir. Erzsébet-tudományegyetem evang. hittudományi kara f. évi július 1—3. napján Sopronban nyári konferenciát tart. Lapzártakor jut most tudomásunkra, hogy a konferenciára a kar professzorain kívül egyházi és világi előkelőségeink néhány tagját is sikerült előadónak megnyerni. — Bejelentés esetében a résztvenni szándékozóknak mérsekelt áru lakást és ellátást is biztosít a tanfolyam vezetősége. Jelentkezéseket már most elfogad a kar dékáni hivatala (Sopron, Széchenyi-tér 11.).

Részletes programot későbbi időpontban fog adni a vezetőség az egyházi lapokban.

Látogatások az Otthonban. *Március 30-án*, amikor a soproni gyülekezet vallásos ünnepélyén előadást tartott, a Theol. Otthonnak is vendége volt *Turóczy Zoltán* győri lelkész úr s az egybegyűlt ifjúsághoz megrendítő erővel szólt a gazdag ifjúról szóló evangéliumi szakasz alapján. Szavai napokig tartó eszmecseréknek váltak anyagává s így erősen az „egy szükséges dolog”-ra irányították az ifjúság figyelmét.

Április 9-én D. Kapi Béla püspök úr tisztelte meg az Otthont látogatásával. A magas látogatót élénk ovációval fogadta az ifjúság. Püspök úr atyai szeretettől áradó beszédében a példázatbeli király megren-

dítő kérdését: „Barátom, mi módon jöttél ide?”-t állította eléjük. Szavai után pedig személy szerint kezét fogott az ifjúság minden egyes tagjával s volt egy-két atyai szava mindegyikhez.

Az ifjúság nevében Erős Sándor szenior köszönte meg a püspök úr komoly szavait és atyai szeretetét.

Vallásos ünnepély Nemeskoltán.

Dr. Deák János professzor úr és két theológus április 6-án Nemeskoltára rándult, ahol a helybeli énekkar közreműködésével bőjti vallásos ünnepélyt rendeztek. Az előadást Dr. Deák János tartotta, Szlany János és Komjáthy Lajos theológusok pedig magas nivójú szavallatukkal járultak hozzá a lélekemelő ünnepély sikeréhez. Utána majd az egész gyülekezet megvette Turóczy Zoltán: „En és az én házam stb.” című füzetét. Önkéntes adomány, az Ifjúsági Kör könyvtára javára, 33 pengő folyt be. Hálás köszönettel nyugtázzuk ezúton is!

„Segítő Egyesület” alakítását tartotta az ifjúság idő- és szükségszerűnek. Március 29-én fogadta el az erről szóló javaslatot és az alapszabályok felolvasása után egyhangú lelkesedéssel D. Kovács Sándor professzor urat kérte fel az Egyesület vezetésére, aki tudomásunk szerint husvét után fogja összehívni az alakuló közgyűlést. A „Segítő Egyesület” nemes célokat tűzött maga elé, amely abban áll, hogy ingyen segélyeket és olcsó kölcsönöket nyújtson rászoruló tagjainak.

A kőhidai fegyházban vallásos ünnepélyt tartott március 25-én a vendégekkel bővült theológus Kék-kereszt Egylet Kiss Ferenc fegyintézeti lelkész szíves engedélyével. Ének és imádság után Urbán Ernő tolmácsolta Mt. 12²⁰ itt különösen szívhez szóló üzenetét, azután Bahil Jenő olvasta fel az „Emmaus Felé”-ből G. M. bizonygatótételét. Komjáthy Lajos szavallatával, imádsággal és énekkel zárult az ünnepély, melyet sok melegen tapadó szem kísért figyelemmel. A fegyintézet megtekintése után megindult lélekkel s azzal az indítással tért haza a theológus-csapat, hogy igyekezni fog a lelki nyomorúság tanyáit minél gyakrabban felkeresni.

Szigorlatra és alapvizsgára valamennyi nyegyedéves (26) és másodéves (27) hallgató jelentkezett, sőt rajtuk kívül pótszigorlatra 3, pótalapvizsgára pedig 1 theológus.

K R Ó N I K A

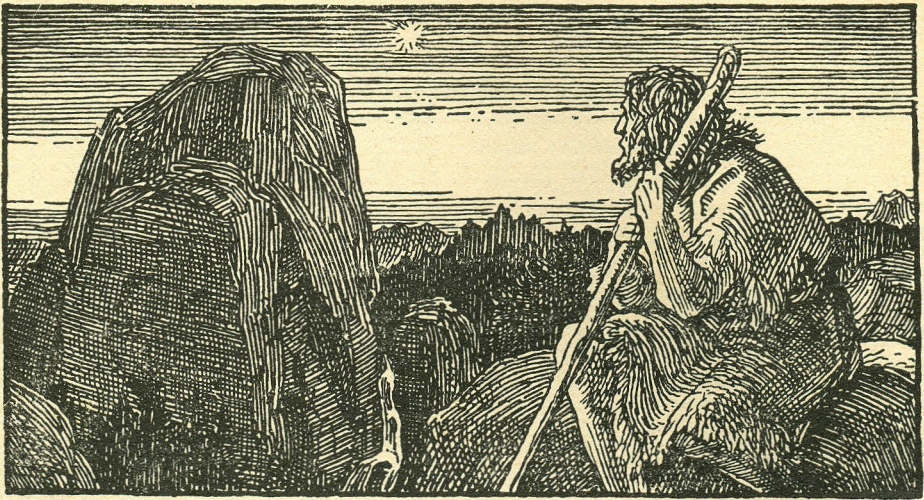
Elhunyt lelkészek. A mult hetekben *viüz Dr. Kendeh Kirchknopf Gusztávnak*, a most szolgáló lelkési generáció egyik legerősebb egyéniségének hirtelen elköltözése döbbsentett meg bennünket. Nem sokkal utána pedig *Szűts Gábor* kelenföldi lelkészt hivta haza Ura. Mindkettőben több kollégánk vesztette el lelkipásztorát. Emlékezetük élni fog szívünkben, őket pedig az Úr fogadja be az Ő örömébe!

Luther-könyvek. A Magyar Bibliophil Társaság az elmúlt hetekben a budapesti Iparművészeti Múzeumban kiállítást rendezett a Magyar Tudományos Akadémia „gróf Vigyázó” könyvtárának legszebb kódexeiből és régi könyveiből. Külön szekrényben 37 Luther-könyvet is kiállítottak, még pedig a legtöbbet az első kiadásban. E nyomtatványok kedves látványt nyújtanak képpel vagy keretdísszel ékes címlapjaikkal, de még beszédesebbek és vonzóbbak azáltal, hogy időileg s helyileg a legközelebb állnak szerzőjükhöz, a nagy reformátorhoz. A kiállítás egyéb gyűjteményeiben látható volt egyerdélyi írótól Nürnbergben, 1530-ban megjelent könyv (*Chronica vnnnd beschreibung der Türckey...*) Luther előszavával, továbbá „Der Kleine Catechismus” 1686-os löcsei kiadása, mely arról nevezetes, hogy a legkisebb magyarországi nyomtatvány.

A „kinkerít”. A sajátos és tősgyökeres finn egyházi szokások egyike ez. A modern Finnország már kezdte elfelejteni, de most felújítják mindenütt. Eredetileg olyan szórvány-gondozás féle lehetett, de ma már ott is szokás, ahol egy tömegben laknak a hívek. A lelkész egy kijelölt napon kilátogat az egyik szórványba, vagy a község valamelyik felére („alvégre”-„felvégre”). A környéken lakók összegyülekeznek ekkorra az egyik családnál (rendszerint a hatalmas konyahelyiségben). A lelkész biblia-magyarázattal szolgál híveinek, énekelnek, imádkoznak, azután sorra kerülnek a gyer-

mekek. A lelkész kikérdezi őket a kiskátéből, hogy lássa, gondot fordítottak-e a szülők gyermekeik vallásos nevelésére. Maga is nyújt tanítást a gyermekeknek. A gyermekek után az ifjak és fiatal lányok tesznek bizonyosságot, hogy hitük igazságait ma is úgy tudják, mint konfirmációkor. Végül még az öregeknek is meg kell mutatni, hogy tényleg képesek a gyermekeik vallási nevelésére, azaz ők is könyv nélkül tudják a kiskátét és hitük más igazságait. (A kiskáté és ágostai hitvallás énekeskönyvükben is benne van.) Mikor a kathekizáció a biztos bátor feleletek, vagy kellő pirulások után végetért, a gyermekeket elbocsátják és most a hívek kérdeznek a lelkésztől. Kiki a maga lelki ügyeivel, kétségeivel, nehézségeivel hozakodik elő, vagy olyan kérdésekkel, amelyek a hívek között vitára és sűrlődásra adtak alkalmat. Egyesek erkölcsi magaviseletére, tévelygésére, néha valami hívő csapására, bajaira, szűkölködésére is itt hívják fel a figyelmet. A lelkész tanácsait, véleményeit, ítéleteit mindannyian elfogadják, csak ha valaki az Isten ígéjével ellentétesnek találná, akkor teszi szóvá ott mindjárt. Az egész *kinkerítet*, befejezi azután a közös imádkozás, ahol kiki az Úr kezébe teheti még azokat a nehézségeit is, amelyeket nem tudott, vagy nem mert a gyülekezet elé hozni. Azt nem is kell mondani, hogy gyönyörűséges alkalmak ezek a *kinkeritek* a Szent Lélek egyházépítő munkájának megnövekedésére. Harag, panas, bűn, csúnya beszéd igen megfogytokozik a híveknél egy-egy ilyen alkalom után.

Hogy legelőbb a szórvány gondozás miatt volna szükség nálunk is ilyen szokásra, azt nem is kell említeni. De, hogy egyszerűen átültetni nem lehetne hozzánk, az bizonyos. Talaj kell ahhoz, amelyből kisarjadjon s ez nem más mint a lelki ébredés, az egyház megújulása; ezért imádkozunk hűségesen és akkor nálunk is lesz lassan „kinkerít”!

A hit látása. (Zsid. 11.)

Hogy mi a hit, azt ebből a fejezetből, a hit hőseinek dicső sorából kell megtanulnunk. S ha ez a fejezet a szép igével kezdődik „a reménylett dolgok valóságáról”, „a nem látott dolgokról való meggyőződésről”, akkor a mi szemünknek is szabad felemelkednie, hogy sejtelmesen beletekintsen a láthatatlannak a birodalmába. Ezt teszi itt a magános magasságban a zarándok, akit hegyen, patakon és erdőtetőn túl a csendes esti ég csillaga köszönt. Számára a hit erős bottá lesz, az Isten ígéje pedig meg nem ingó sziklavá. Az ilyen már a földön a boldog mennybe néz, és a lelke telve van békességgel. (A Schäfer-féle képes bibliából.)

A Schäfer-féle Képes Biblia. Die Bibel . . . nach der deutschen Übersetzung D. Martin Luthers. Mit Bildern von Rudolf Schäfer. Verlag: Privil. Württembergische Bibelanstalt Stuttgart. (1929.) — Ára külön-külön a kötetekben 12 márkától fölfelé.

A németországi evangélikus könyvpiacra nagy esemény volt a múlt év őszén e mű megjelenése. Nem új név s nem új törekvés került vele a köztudatba; a szíves és elismerő fogadtatást nem ilyen külső tényező okozta, hanem az a tény, hogy újból egy *teljes képes-biblia* jelent meg, még pedig egy művésznek, az elismert³ képességű Schäfernek képeivel.

A mű jelentőségét valóban már az biztosítja, hogy a képek (fekete-fehér nyomású rajzok) mind egy kéztől valók. Noha számuk 350, ami hatalmas teljesítmény. Egy olyan bibliát ugyanis, amelybe összegyűjtik s a megfelelő helyekre beleillesztik a klasszikusok munkáit, mindig könnyű kiadni, de ritkán akad olyan művész, aki az egész

szentírás szemléltetésére vállalkozik, s ezt úgy végzi, hogy a közönség egy művésztörténeti képgyűjteménynél jobban örül az egységes alkotásnak. — A képeknek egy művésztől származása jelentős *a biblia megbecsülése* szempontjából is. Így távol áll az a veszély, hogy olyan művészek képei legyenek szemünk előtt, akiket csupán egy-egy bibliai esemény, jelenet ihletett meg, akik azonban talán egyébként a biblia lelkétől idegenek maradtak. Viszont nagyobb a reményesség, hogy a biblia olvasója ill. szemlélője megszokja: ne tekintse a bibliát itt-ott felcsapható „kézikönyvnek”, hanem szerves egésznek.

Ezzel függ össze a Schäfer-biblia képeinek az a sajátsága, hogy szorosan kapcsolódnak a szöveghez. Ez külsőleg is megmutatkozik azáltal, hogy a képek mind a maguk helyén állanak, a szöveg közé vannak nyomtatva, ami megmérhetetlen fölényt jelent pl. az elterjedt Schnorr v. Carolsfeld-féle képes-bibliával szemben, mert ez a

profétái könyvek közé is még a történeti könyvek képeit iktatja! Lényegileg pedig a szöveghez kapcsolódás abban áll, hogy a rajzok igazán a szöveg szemléltetői óhajtanak lenni. Ezért igen sok kép nem is volna képes önmagában hatni, Érdekes megfigyelni a képek hangulatainak változását is. Vannak egészen megdöbbentőek, komorak és viszont nyájasak s naivak közöttük, de mindig az Írás szellemét tükrözően. Schäfer nem áttolja az Ó-Testamentomban az Istent is megrajzolni; aki ezért megítélné, az az Ó-Testamentum anthropomorphismusát vetné meg. Képein igen gyakoriak az angyalok; komornézésűek, ha Isten haragjának betöltői s szentségének őrei; szelidarcúak, ha a szeretet és gondviselés követői. Mintha csak Luther hívó, tiszta gyermeki lelke vetődött volna papírra! Meglátszik, hogy a művész alázatosan végezte feladatát s nem akart többet, mint valóban csak az Igének szolgálni.

Ez az összekapcsolódás azonban nem jelent betűhöz ragaszkodást. Nem az a törekvése Schäfernek, hogy a bibliai szemléket korhű ruhában s viszonyok között ábrázolja, a tájat palesztinainak rajzolja s i. t. Aki bibliai archaeologiai ismereteit szeretné itt gazdagítani vagy megerősítve látni, az bizony csalódottan tenné le e könyvet. S ehhez képest az arcok rajzolásában sem tartózkodik attól, hogy történeti nagyságok arcvonásait alkalmazza. Így Luthert többször is felismerhetjük. Schäfer ezzel persze nem lett újító. Amióta bibliai képekről tudunk, mindig természetes volt az eljárás, hogy az alkotók az eseményt vagy gondolatot áthelyezték saját korukba; s ez az ábrázolási mód nem annyira a történeti tájékozatlanságnak, mint inkább annak a vágnak tulajdonítható, hogy a kárhozatunkkal, üdvösségünkkel foglalkozó biblia minél közelebb álljon a saját lelkiéle-tünkhöz. Ha a mult század folyamán mégis történtek törekvések, hogy a szentírást szemléltető képek a történeti, fajismereti, földrajzi hűség szempontjából megfelelők legyenek, akkor ezt a tudományosságot vagy hitelességet lehetetlen kapcsolatban nem látnunk a mult század pozitívizmusával és materializmusával. Mindemellett megmarad a kérdés: vajjon művészünk nem élt-e vissza ezzel a hagyományos szabadsággal? A képei azt mutatják, hogy nem. Mert ahol szükséges vagy elvárható volt, megtartotta ő is a betű szerinti hű kereket. Hogy pedig másutt német arcokat, ruhákat, vidékeket rajzolt, ahhoz joga volt; német őmaga s elsősorban német népének készítette munkáját.

Egyébként éppen az a dicséretes nála, hogy tartalmilag tisztelettel van a biblia objektivitása iránt. Képeinél nem kell kér-

dezni, hogy vajjon mit akar a lelkéből kifejezni a művész. S ez éppen nem üres lélekre, pusztá eszköz-szerepre vall, hanem ellenkezőleg arra, hogy minden egyéni benyomást és kifejezést (v. ö. impresszionizmus és expresszionizmus) eltávolítandónak tart akkor, amikor az Isten igéjét kell szemléltetnie.

Schäfer igazán az *Igét* akarja szemléltetni. Nem elégszik meg események, egyes személyek ábrázolásával, hanem a biblia valóságos tartalmához képest gondolatokat, eleményeket is megrajzol. E szép, de veszélyes vállalkozásának sikerét pedig az biztosítja számára, hogy nem elkülönített részletek hangulataitól, képzeleteitől, hanem az Isten igéjének egységes szellemétől vezeteti magát. „Az Ige testté lett”; Krisztus azért jött, hogy megváltsa a bűnösöket; a Szentírás erről a Krisztusról szól nekünk; — a lutheri keresztyénségnek ez a tiszta fel-fogása irányítja Schäfert és képesíti arra, hogy az isteni kijelentés harmóniáját képeiben is kifejezze. Ezzel van összefüggésben az is, hogy a megváltás ígérete és ténye, a Krisztus keresztyének jelentősége ebben a képes-bibliában elejétől végig méltóan kifejeződik. Krisztus a középpont, de nem a misztika „édes Jézusa”, sem a racionalizmus „bölc Mestere”, stb. hanem az „*értünk*” szenvedett *Megváltó*. Ha aztán Schäfer ilyen módon az evangéliumi keresztyénség, az Egyház emberének mutatkozik, akkor ez művészetének nem az elkorlátozódását, hanem a tisztultságát s fel-emelkedettségét jelenti. Hogy pedig Schäfer nem történetesen képviselője itt a megújuló lutheri keresztyén kegyességnek, bizonyítják egyéb művei. Szemléltette többek között Gerhardt Pál énekeit, a szászországi énekeskönyvet, a mult év végén Luther Kis Kátéját. Legújabb terve meg az, hogy Luther énekeihez készítsen rajzokat.

A Schäfer-bibliánál csupán egyet sajnálhatunk. Kár, hogy nem számunkra, magyarok számára készült. Közvetlen használatában ugyan nem az akadályozna, hogy az említett módon „német lélek” termése, hiszen a „németes” vonás korántsem olyan sok és feltűnő benne, mint ahogy egy német ismertető szeme láthatja. Inkább az, hogy a német-nyelvű szöveg miatt, aminek száma van, kezünkben azá nem válhatik: mindennapi lelki eledelünkké, ami viszont azt az egészséges vágyat növelheti bennünk, hogy Isten áldásaképen végre egyszer egy „magyar” képes bibliánk legyen.

Megismerése mégis kötelességünk marad. Gondolnunk kell német gyülekezeteink szűségleteire is. S ennél nem kevésbé fontos, hogy amilyen módon s mértékben szükséges bekapcsolódnunk evangélikus testvéreink theologiai irodalmába, olyan

módon s mértékben kívánatos tájékozód-nunk egyházi művészetükben is. Ilyen mű pedig, mint Schäferé, a *mi kincünk is*.

Sólyom Jenő.

(Részletes ismertetés olvasható Preuss professzortól az Allgemeine Evangelisch-Lutherische Kirchenzeitung 1929-es évf. 38—39. számaiban.)

Spranger E.: Az ifjúkor lélektana. (Fordították Nagy M. és Péter Z. 1929. Mezőtúr. 338 oldal).

Spranger berlini egyet. tanár e lélektani munkája egy új lélektani felfogásnak írásba foglalása. A tapasztalati lélektan eddigi útjáról letér és az ideális-normális típusok kialakítását tartja feladatának. Ez a lélektani munka olyan eszköz, melynek segítségével az ifjú önmagát, a nevelő neveltjét mélyebben megismerheti és megértheti.

Célkitűzése az, hogy ha átfogó keretek között is, de megmondja: mit él át az ifjú, hogyan éli át és mindennek előtt: milyen összefüggések vannak meg élményeiben.

Ebből kiindulóan rajzolja meg az önmagával küzdő ifjú lelki világát, amely más, mint a férfié, a felnőtté. Legnagyobb problémái a felnőtteknek jelentéktelenek. Ezért nehéz megérteni még a nevelőnek is az ifjú életét, mert az nem más, mint hullámhegyek és völgyek, tettvágy és csendes reflexió, szóval az ellentétes érzelmeknek percenkénti változásai. Megelevenedik előttünk az ifjúkor viszonya az erotikához, a sexualitáshoz, a társadalomhoz, erkölcsökhöz, világnézethez és valláshoz.

Az ifjú életének legnagyobb, a lelket tüzként égető problémája az *erotika* és a *sexualitás*. A kettő — értve a normális ifjút — kellő mértékkel szétválasztandó egymástól, mert az erotika és a sexualitás a lélek két egészen más területére tartozik. Az első megnevesít, megtisztít, kiemel abból a börtönből, melybe a másik belevet. Ha e két életmegnyilvánulás összeesik, az ifjú lélek elbukik, a lélek világa teljesen összeomlik. Ez az összeomlás pedig borzalmas. Előlről kezdeni csak az képes, ki nek tartalmát valódi értékek töltik ki.

A társadalommal szemben való viselkedésére döntő jelentőségű, hogy az ifjúvá lett gyermek milyen környezetből lép ki. A *társadalomban* való megjelenésének akaratát tulajdonképpen az érvényesülési törekvés idézi elő. Az ifjú nem akarja többé, hogy gyermekként bánjanak vele. A szülőnek, nevelőnek teljes mértékben figyelembe kell ezt venni, mert ilyen időben beállhat közöttük és neveltje között az elhidegülés. A nevelésnek tehát más irányt kell adni. Legjobb így gondolkodni: „Csináld a magad dolgát veszélyre mindaddig, míg magadtól kell, hogy megvédjenek.” „Mindig itt vagyok számodra, ha keresel.”

Ez a megnyilvánulás azonban mindvégig kialakulatlan hullámverés, mert az *ifjú alkotni nem tud*. (Mihelyt kialakult formákat ölt, már elveszti ifjúji jellegét.) De hagyni kell ezen az úton haladni, — szem előtt tartva az előbbi tanácsot, — mert az *ifjúság: „forradalom!”*

Az *erkölcsi fejlődésre* nézve is megvan a környezet nevelő hatása. Ez azonban a legtöbbször veszéllyel jár, mert a gyermeket hozzászoktatja ahhoz, hogy a legfelsőbb szabálynak azt tekintse: „mit szólnak hozzá.” De hamar bekövetkezik a szembe fordulás a közvéleménnyel, kialakul egy olyan erkölcsi felfogás az ifjúban, mely az „erősebb jogát” és az „én” teljes kielését hirdeti. Az ilyen felfogás-átalakulások veszedelmesek, de egyben termékenyítő hatásúak is. Ez a termékenyítő hatás pedig az önmegítélés és önnevelésben fog megnyilvánulni. Ennek véghez viteléhez pedig szükséges egy *mintakép*, kit az ifjú választ magának, kihez egész bizalmával kapcsolódik. A fejlődés utolsó mozzanata pedig ezektől a mintaképül választott egyénektől a gyűlölet érzésével való szabadulás, elszakadás vágya.

A *világnézet* alakítás a kezdet-kezdetén nem más, mint az önbiztosítás körvonalai. Az ifjakkal ez rendszerint vitákra ad alkalmat, de ha még annyira súlyos kérdéseket vitatnak is meg egymás között, legtöbbször természetlenül végződik az, mert nem is az eredmény a fontos, hanem a vitakozás ténye.

Világnézetről, különösképen világnézet alakításról azonban nem is beszélhetünk, mielőtt meg nem világítottuk annak *vallásos* alapjait.

Az ifjúkorban első periodusként legtöbbször a tradícióktól való elszakadás következik be. Jön a hit és tudás küzdelme, majd sok más kérdés, míg végre annak a látása, hogy a világ végtelenül messze van az erkölcsi világrend ideáljától. Lelki összeroppanás következhetik, de ez mind szükséges, hogy az ifjúból erős *vallásos egyéniség* fejlődjék ki.

Az ifjúkor küzdelmei, mint vázlatosan láttuk, oly nagyok, hogy az ifjúnak igen vigyázni kell önmagára, hogy ebben a harcban belsőleg fel ne őrlődjék. Vigyáznia kell, hogy sikerüljön egy oly lelki paizsot szereznie, mely a sok irányú támadások között megvédi és diadalra segíti. E lelki paizs pedig csak a vallás lehet.

Spranger műve a paedagógia hatalmas gazdagodását jelenti. Sajnos, a fordítás nem mondható a legjobban sikerültnek. Nehézkés, sokszor magyartalan s fordítási hibák is rontják az értékét. Spranger jelentősége azonban oly nagy, hogy még így is ajánljuk mindazoknak, akik az ifjúság nevelésével foglalkoznak s németül nem tudnak. *Nth.*

Szerkesztésért és kiadásért felelős: *vitéz Sréter Ferenc.*

Nyomatott Székely és Társa könyvnyomdájában, Sopronban, Várkerület 66.

Kiadóhivatali közlemények:

Az előfizetési díjat beküldték ápr. 10-ig: vitéz Drazkóczy E. Pápa 10 P-t.

7:50 P-t: Gyurán Gy. Orosháza.

6:80 P-t: Balogh I. Bokod.

5-5 P-t küldött: Marcsek J. Ózd, Büki J. Merényes, Horeczky B. Debrecen, Ziermann L. Sopron, Szabó A. Budapest, Póhánka S. Sámsonháza, Feigel J. Kispest, Dr. Csengödy L. Salgótarján, Molnár Gy. Bodrogszombathely, Ev. Leányegylet, Salgótarján, Bancsó A. Budafok, Máczay L. Nyiregyháza, Zergényi A. Sopron, Matúz P. Rákospalota, Haniffel S. Sárszentmiklós, Szikszay Z. Sátoraljaújhely.

3:50 P-t: Neubauer J. Sopron.

3-3 P-t: Petermann Á. Páhi, Dr. Klein G. Debrecen, Simon J. Pécs.

2:50-2:50 P-t: Fliegenschnee Gy. Sopron, Barcza J. Kunszentmárton, Dedinszky A. Subotica, Kovács I. Bánszállás, Hoffmann E. Pusztavám, Lágler B. Körmend, Ulreich L. Sopron, Molnár Kató Bonyhád.

2-2 P-t: Bakay Z. Dunaegyháza, Seben I. Sopron.

1:60 P-t: Sztehló Gábor Sopron.

1:50 P-t: Weinberger G. Sopron, Mézáros S. Sopron.

1:20 P-t: Benkőczy D. Battonya.

1-1 P-t: Kotyinszky K., Dr. Streck L., Mina János, Bauer F., Aiszenpreis Z., Pankuch P., Czéh Ö., Major I. Sopron.

Hálás köszönettel nyugtázzuk az adományokat és előfizetéseket. *Szeretettel kérünk mindenkit, aki előfizetési díjjal hátralékban van, hogy sürgősen szíveskedjék azt letörleszteni. A múlt évi hátralékok póstai megbízás útján való beszedését elsejére halasztottuk!*

Új előfizetőink máris oly nagy számmal vannak, hogy *II. évfolyam 1. (januári) számát* nem tudjuk valamennyiöknek megküldeni. Kérjük azokat, akik igényt tartanak rá (a „Nagy Káté” közlése csak a februári számban kezdődött!), hogy szíveskedjenek ezt egy levelező lapon vagy a postautalvány szelvényén jelezni s az igénylés sorrendjében — míg a készlet tart — készséggel fogjuk megküldeni.

Kérjük előfizetőinket, hogy az előfizetési díjak havonkénti nyugtázását a lapban szíveskedjenek figyelemmel kíséreni és az *esetleges reklamációkat azonnal eszközölni*, mert az utólagos reklamációk igen nagy nehézséget okoznak.

Előfizetőink szíves elnézését kérjük e számunknak rajtunk kívül álló okokból történt késői megjelenése miatt.
